

ГЕОГРАФИЯ

ЗА **10** КЛАС

Валентина СТОЯНОВА
Румен ПЕНИН
Димитър ЖЕЛЕВ

И ИКОНОМИКА

КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ

БУЛВЕСТ 2000

Klett

**Книга за учителя
по география и икономика
за 10. клас**

Автори

- © Валентина Миланова Стоянова, 2018
- © Румен Любенов Пенин, 2018
- © Димитър Желев Иванов, 2018

Графичен дизайн

- © Боряна Владиславова Паскалева, 2018

Издателство

- © „КЛЕТ БЪЛГАРИЯ“ ООД, 2019

ISBN 978-954-18-1424-6

Увод

Книгата представлява част от учебно-методическия комплект по география и икономика за 10. клас. Разработките в нея спазват изискванията на Закона за училищното и предучилищното образование и конкретизиращите го наредби, свързани с процеса на обучение по география и икономика като общо-образователен предмет. Чрез него се гарантира постигане на Държавните образователни стандарти за учебно съдържание и заложените в учебната програма по география и икономика за 10. клас компетентности като очаквани резултати от обучението.

Разкрити са основните идеи на курса по география и икономика в 10. клас, отразени в учебника. Отделено е значително място на организацията на учебния процес с отчитане на съвременните изисквания. Стремeжът е към преодоляване на предаването на знания от учителя на ученика, включване на съвременни интерактивни методи на преподаване и учене, поставяне на ученика в центъра на образователния процес, използване на информационните и комуникационните технологии във всеки вариант на урок.

В зависимост от педагогическия опит на учителя и условията за работа в училище предложените идеи може да се използват творчески. Представени са комплектът по география и икономика за 10. клас, примерно тематично разпределение, варианти за провеждане на уроците по география и икономика в 10. клас, варианти на тестове за контрол – входен, текущ (тематичен), изходен. В приложението е включена учебната програма по география и икономика за 10. клас.

Авторите

Съдържание

Увод	3
Общо представяне на обучението по география и икономика в средното училище и в 10. клас	5
Учебният комплект по география и икономика за 10. клас	6
Примерно тематично годишно разпределение на учебното съдържание по география и икономика за 10. клас	9
Методически указания за реализиране на уроците	26
Отговори на тестовете от учебника	33
Примерни тестове за контрол	37
Отговори на примерните тестове за контрол	65
Приложение – Учебна програма по география и икономика за X клас (Общобразователна подготовка)	72

ОБЩО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА В СРЕДНОТО УЧИЛИЩЕ И В 10. КЛАС

Според Закона за училищното и предучилищното образование, в сила от 01.08.2016 г., география и икономика е общообразователен предмет, който се изучава в средна степен на образованието от 5. до 10. клас като задължителна подготовка (Наредба № 5).

Според ДОС (Държавни образователни стандарти) за предмета география и икономика се определят специфични цели на обучението за съответния етап. Те включват:

ИЗИСКВАНИЯ ЗА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО УЧЕБНИЯ ПРЕДМЕТ ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА

**СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ: СРЕДНА
ЕТАП: ПЪРВИ ГИМНАЗИАЛЕН**

СПЕЦИФИЧНИ ЦЕЛИ НА ОБУЧЕНИЕТО ПО ПРЕДМЕТА В СЪОТВЕТНИЯ ЕТАП:

- Да продължи формиране на географската култура на учениците като част от общата им култура за ориентиране и за разумна дейност в географското пространство на глобално, регионално и национално ниво.

- Да продължи усвояването на система от географски знания за:
  - природната структура на Земята и природно-ресурсния ѝ потенциал;
  - политическата и социално-икономическата организация на обществото, населението, селищата и стопанството;
  - основните географски региони в света и избрани страни в тях;
  - географското положение, природата, населението, селищата, стопанството и районите в България.
- Да продължи формирането на умения за:
  - получаване на информация от различни източници;
  - интерпретиране и представяне на информация;
  - генериране на географска информация.
- Да продължи формирането на модели на разумно поведение в географското пространство.
- Да продължи формирането на ценности:
  - интерес към географското знание;
  - светоглед за системата природа – общество – стопанство;
  - опазване на околната среда;
  - отговорност, толерантност и уважение към културното многообразие от позицията на граждани на България, Европа и света.

Очаквани резултати от обучението за постигане на общообразователна подготовка в края на 10. клас:

Области на компетентност	Знания, умения и отношения. В резултат на обучението ученикът:
География на България	Оценява географското положение и границите на България. Характеризира природните компоненти, природните области в България и оценява техните ресурси. Оценява демографската ситуация в България по основни демографски показатели. Характеризира типове селища в България. Коментира държавното устройство и управление в България. Характеризира стопанството в България. Характеризира районите за планиране в България по алгоритъм.
Географска информация	Идентифицира и локализира географски обекти по карта. Интерпретира географска и икономическа информация от различни източници. Генерира и представя географска информация в различни форми.

В 10. клас продължава изучаването на география и икономика като самостоятелен учебен предмет. До момента учениците са изучавали обща природна и икономическа география и география на планетата и регионална география на континентите, природата на Земята, природноресурсния ѝ потенциал и устойчиво развитие на географското пространство. В 9. клас са изучени базисни знания, умения и са придобити ключови компетентности чрез овладяване на знания, умения и отношения, свързани с политическата и социално-икономическата организация на обществото, регионите в света и страните в тях.

Обучението по география и икономика в 10. клас е насочено към придобиване на ключови компетентности чрез овладяване на знания, умения и отношения, свързани с територия, най-близко свързана с живота на ученика – родната страна.

Застъпени са 2 области на компетентност:

- География на България;
- Географска информация.

Към всяка от тях са формирани знания, умения, отношения, като очаквани резултати (вж. УП). Двете глобални теми (области на компетентности) са разделени на подтеми, към всяка от тях са формирани компетентности като очаквани резултати от обучението. Новите понятия са определени в колона 3 на УП.

ОБЛАСТИ НА КОМПЕТЕНТНОСТ, ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО (ЗНАНИЯ, УМЕНИЯ И ОТНОШЕНИЯ) И ВРЪЗКАТА ИМ С ОТДЕЛНИ КЛЮЧОВИ КОМПЕТЕНТНОСТИ

1. Компетентности в областта на българския език
2. Умения за общуване на чужди езици
3. Математическа компетентност и основни компетентности в областта на природните науки и на технологиите
4. Дигитална компетентност
5. Умения за учене
6. Социални и граждански компетентности
7. Инициативност и предприемчивост
8. Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество
9. Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт

В УП за 10. клас са включени дейности за придобиване на ключови компетентности, както и междупредметни връзки (вж. УП).

Учебникът по география и икономика за 10. клас и примерното тематично разпределение (според

изискванията на Наредба № 5 – раздел V) са разработени на основата на посочената задължителна документация. Спазени са изискванията за процентно разпределение на часовете – 63 за нови знания, 31 за упражнения, 3 за преговор, 5 за обобщение, 5 за контрол.

УЧЕБНИЯТ КОМПЛЕКТ ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА 10. КЛАС

Учебният комплект по география и икономика за 10. клас включва: учебник, книга за учителя, електронен вариант на учебника. Към комплекта са добавени учебен атлас по география и икономика за 10. клас и контурни карти по география и икономика за 10. клас.

УЧЕБНИК

ВЪНШНА СТРУКТУРА

В учебника по география и икономика са включени:

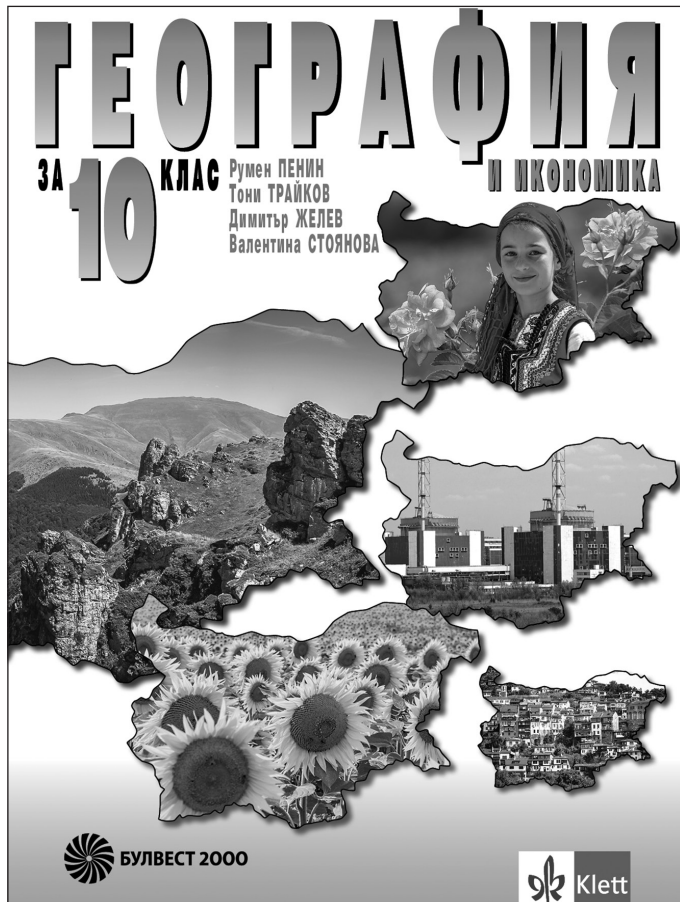
- Карта на природногеографските области в България – предна вътрешна корица – дава възможност на учениците за бързо ориентиране при изучаване на природни области и подобласти, както и да бъдат сравнявани. Карта на административно-териториалното деление на България – задна вътрешна корица – във всеки момент учениците могат да направят справка, да посочват примери.
- Уводът съдържа насоки за използване на учебника, обяснени са задачите в апарата за контрол след всяка урочна единица. Всички нови понятия по учебна програма са отделени шрифтово в текста (удебелен и наклонен), ключовите думи в текста са с наклонен шрифт, отделени са и основните нови моменти – опора за съставяне на план на урока, в удебелен шрифт.
- Съдържанието включва всички глобални теми и теми на урочни единици. Разработени са уроци за нови знания, преговор – начален, годишен, обобщение по раздели, упражнения, дискусии.
- Пътеводител към учебника – ориентира учениците в структурата на различните типове уроци.
- В края на учебника е включен речник на новите понятия, както и на вече познати основни понятия по предмета. Речникът е изключително полезен при работата на учениците през цялата година не само при въвеждане на понятията, но и при уроците за упражнение, обобщение и преговор.

- В списъка с литература са включени актуални заглавия, които ще са от полза на любознателните ученици при подготовката на писмени кратки съобщения, отговор на географски въпрос, презентации и доклади.
- Учениците имат възможност да проверят сами знанията си с помощта на тестове за самоконтрол. Предложени са тестове за входно и изходно равнище, тематичен контрол. За всеки от тестовете има брой на точките за верен отговор и скала за самооценяване. В книгата за учителя е поставен ключът с верните отговори за всеки от тестовете.
- В края на приложението са предложени таблици със статистически данни по отделни теми.

ВЪТРЕШНА СТРУКТУРА

Вътрешната структура на учебника по география и икономика за 10. клас включва уроци по теми и подтеми по УП, разпределени в рамките на 108 часа годишен хорариум:

- Урок за преговор – 4
- Урок за нови знания – 63
- Урок за упражнения – 31
- Урок за обобщение – 5
- Урок за контрол – 5

УРОЦИ ЗА НОВИ ЗНАНИЯ

- Под заглавието на всяка тема се съдържа въпрос – целта е чрез въвеждащ въпрос и неговото разширяване да се навлезе в темата, да се мотивират учениците за работа. Често той е свързан с припомняне на вече изучен материал и цели прилагането на стари знания в нова ситуация.
- В хода на урока в учебника са отделени основни моменти от материала чрез удебелен шрифт, от тях произлиза и планът на урока по точки. Предложени са допълнителни въпроси и практически задачи за изпълнение в хода на урока или при самоподготовката на учениците в зависимост от преценката на учителя. На учениците се поставят задачи за проучвателна дейност или припомняне на вече усвоени знания и умения, приложими по темата. При самоподготовка учениците се насочват към работа с различни източници на информация: атлас, карта, контурна карта, схеми и илюстрации, което да допринесе до задълбочено усвояване на учебния материал и до неговото разбиране, приложение.
- Обемът, в който са разработени урочните единици, в голяма степен е кратък, съдържанието е представено на достъпен език, посочени са достатъчно примери. Информацията е конкретна и разкрива особеностите за всяка от изучаваните теми.
- Рубриката **Ключови думи** към всяка тема за нови знания включва основните нови понятия по темата, както и ключови понятия, изрази и думи, свързани с изучаваното ѝ. Използваме ги при мотивация, заключение и обобщение на наученото, при съставяне на текст.
- Други рубрики са допълнителните текстове **Добре е да знаем** и **Още нещо за...** Допълнителните кратки текстове, често придружени с илюстрации, дават информация по темата, като допълват или изясняват съдържанието на основния текст. Често те завършват с въпрос или задача към учениците. В хода на урока към тези текстове може да се отнесем или когато те допълват основната тема, или в края на урока.
- Апаратът за контрол е представен чрез рубриците **Можете да се справите сами** и **Помислете и отговорете**. В тях след всяка урочна единица са предложени набор от задачи с различна степен на трудност, както и изискващи проучвателна или практическа работа, подходящи за домашна работа.
- Учебникът е богато илюстриран с много снимков материал, карти, схеми, таблици и др. Те са съотнесени към текста, като го илюстрират, допълват и изясняват. По тях учениците могат да коментират, анализират, разчитат различни типове

диаграми, да получават информация от различни източници. При въвеждане на ново умение са предложени алгоритми за последователно усвояване на конкретната дейност.

УРОЦИ ЗА УПРАЖНЕНИЯ

В уроците за упражнения са включени различен тип задачи, илюстративен и графичен материал, алгоритми за изпълнение на различни дейности. Разработени са за самостоятелна и екипна работа на учениците за придобиване на умения и компетентности по отделни теми. Обхванати са всички дейности по учебна програма, изпълнението им гарантира покриване на ключовите компетентности като очаквани резултати по учебна програма. Правят се междупредметни връзки.

УРОЦИ ЗА ПРЕГОВОР И ОБОБЩЕНИЕ

Включват набор от задачи за обобщение и преговор, изисква се правене на важни изводи, припомнят се основни понятия. Уроците са разработени така, че да може да се прилагат различни интерактивни техники, както и самите ученици да работят самостоятелно, в екип или група, да се използват ИКТ.

ЕЛЕКТРОНЕН ВАРИАНТ НА УЧЕБНИКА

Във всички теми учителят ще бъде подпомогнат от допълнителни ресурси чрез електронния вариант на учебник, който е онлайн базиран. В учебника се съдържат допълнителни ресурси: видеа, снимки, презентации, интерактивни карти, схеми, задачи от различен тип и трудност, 3D анимации, връзки към Гугъл и др., както и възможност за оценяване и проверка на знанията на учениците в реално време. Предложените ресурси са добра основа за дискусия и коментар по учебния материал, поставяне на допълнителни задачи към учениците.

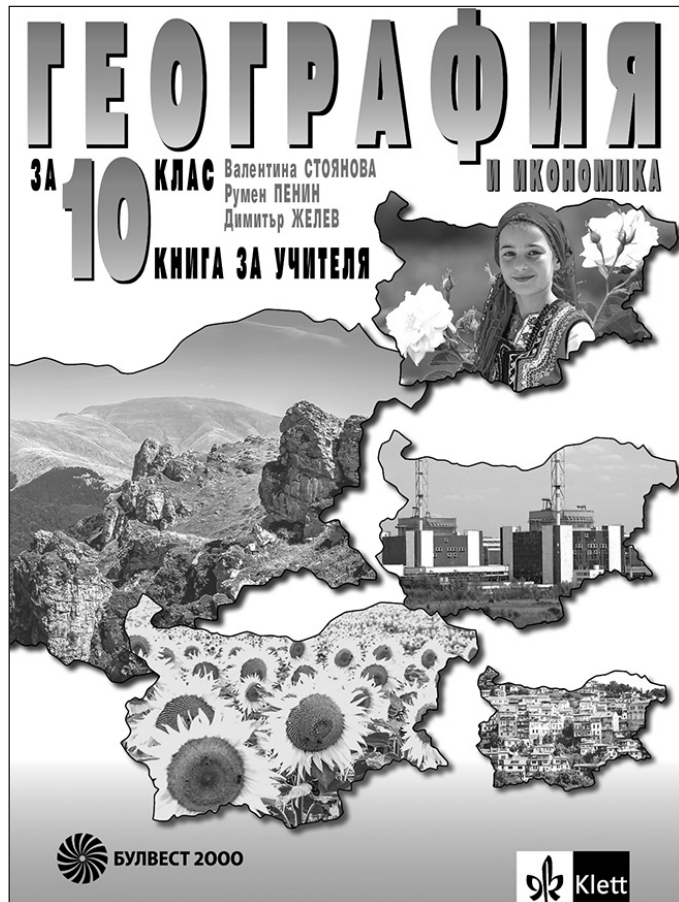
КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ

Книгата за учителя предлага кратък анализ на новите нормативни документи по отношение на обучението по предмета география и икономика в средната образователна степен в българското училище. Разгледана е структурата на учебника по география и икономика за 10. клас, накратко е представен целият учебен комплект по география и икономика. Разработено е примерно годишно тематично разпределение, като всеки колега би могъл да преработи предложеното. Тематичното разпределение се разработва според изискванията на Наредба № 5, раздел V и промените от септември

2018 г. То може да се разработи по класове и по паралелки с отчитане на различията в училище.

Ценен инструментариум за учителя е разработката на методически указания за реализиране на уроците, в които се предлагат варианти за преподаване на темите – идеи, методи, опорни знания, примерен план, дейности и ключови компетентности по определени теми.

В книгата за учителя са дадени отговорите на тестовете за самопроверка от учебника. Предложени са тестове за входен, текущ, тематичен и изходен контрол в два варианта. В приложението е включена учебната програма по география и икономика за 10. клас.

ПРИМЕРНО ТЕМАТИЧНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА УЧЕБНОТО СЪДЪРЖАНИЕ ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА 10. КЛАС

Преговор – 2 часа
Контрол – 7 часа

Нови знания – 49
Упражнения – 27

Обобщение – 5 часа

№	Учебна седмица (месец)	Тема на урочната единица	Урочна единица	Очаквани резултати от обучението	Методи	Забележки
1	2	3	4	5	6	7
1	IX 1	Какво знаем за географията на България	начален преговор	Знае географското положение и границите на България. Познава природната среда на България. Анализира диаграми, климатограми и хидрограми. Определя значението на границите, природната среда на страната.		
2	IX 1	Какво знаем за географията на България	контрол	Решава тест.	Индивидуална оценка от писмено изпитване по рангова скала	
3	IX 1	Географско положение, граници и големина	нови знания	Познава видовете географско положение. Определя географското положение на България и мястото ѝ на Балканите, в Европа и света. Разкрива влиянието на географското положение за формиране на природните особености на България и проявлението на една от основните географски закономерности – зоналността. Проследява промените в териториалния обхват на България след 1878 г. Характеризира държавните граници по алгоритъм с помощта на географска карта. Оценява стопанското значение на държавните граници. Интерпретира информация за географското положение и границите на България от различни източници. Представя особеностите на държавните граници върху контурна карта.	Текущо устно, писмено или практическо изпитване, индивидуално, общо-класно. Оценяване на участие в час, изпълнение на поставени задачи за домашно, контурна карта, проект.	
4	IX 2	България – земя на световен кръстопът	упражнение	Разкрива влиянието на географското положение за формиране на природните особености на България и проявлението на една от основните географски закономерности – зоналността. Проследява промените в териториалния обхват на България след 1878 г. Характеризира държавните граници по алгоритъм с помощта на географска карта. Оценява стопанското значение на държавните граници. Интерпретира информация за географското положение и границите на България от различни източници.	Оценяване на участие в час, изпълнение на поставени задачи за домашно, контурна карта, проект.	

Междупредметни връзки: БЕЛ, математика, информационни технологии, история и цивилизации

1	2	3	4	5	6	7
5	IX 2	Релеф	нови знания	<p>Характеризира специфичните особености на релефа: произход, надморска височина, морфоструктури (Мизийска плоча, Балканиди, Краищиди, Рило-Родопска), ендегенни релефообразуващи процеси; екзогенни релефообразуващи процеси (денудация, ерозия, абразия, екзарация, окарствяване, дефлация) и типични форми на релефа, образувани от тях (свлачища, речни тераси, меандри, каньоновидни долини; клиф, прибойни ниши (подмоли); плажове, пясъчни коси; циркус, коритовидна долина, повърхностен карст (кари), подземен карст – пещери; скални гъби, льосови плата; особености в териториалното разпределение на формите на релефа.</p> <p>Оценява релефа в България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Интерпретира информация за релефа от различни източници на информация.</p>	<p>Текущо устно, писмено или практически изпитване, индивидуално, общо-класно.</p> <p>Оценяване на участие в час, изпълнение на поставени задачи за домашно, контурна карта, проект.</p>	
6	IX 2	Релеф	нови знания	<p>Характеризира специфичните особености на релефа: произход, надморска височина, морфоструктури (Мизийска плоча, Балканиди, Краищиди, Рило-Родопска), ендегенни релефообразуващи процеси; екзогенни релефообразуващи процеси (денудация, ерозия, абразия, екзарация, окарствяване, дефлация) и типични форми на релефа, образувани от тях (свлачища, речни тераси, меандри, каньоновидни долини; клиф, прибойни ниши (подмоли); плажове, пясъчни коси; циркус, коритовидна долина, повърхностен карст (кари), подземен карст – пещери; скални гъби, льосови плата; особености в териториалното разпределение на формите на релефа.</p> <p>Оценява релефа в България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Интерпретира информация за релефа от различни източници на информация.</p>		
7	X 1	Полезни изкопаеми	нови знания	<p>Характеризира специфичните особености на полезните изкопаеми: видове, произход, закономерности в териториалното разпределение, находища.</p> <p>Представя находища на полезни изкопаеми върху контурна карта.</p> <p>Интерпретира информация за полезни изкопаеми от различни източници на информация.</p> <p>Оценява полезните изкопаеми в България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира проблеми, свързани с добива на полезни изкопаеми в контекста на устойчивото развитие.</p>		
8	X 1	Климат	нови знания	<p>Характеризира специфичните особености на климата: фактори, елементи, климатични области.</p> <p>Разпознава климатична област по климатограма.</p> <p>Оценява климата в България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира неблагоприятни климатични явления и екологични проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за климата от различни източници на информация.</p>		

1	2	3	4	5	6	7
9	X 1	Сравняване и характеристика на климатични области в България	упражнение	Характеризира специфичните особености на климата в отделните климатични области, сравнява ги. Интерпретира информация за климата от различни източници на информация.		
10	X 2	Води	нови знания	Характеризира специфичните особености на водите: главен вододел, отточни области, подземни и повърхностни води. Характеризира с помощта на карта и хидрограма представителни реки (Огоста, Вит, Осъм, Янтра, Камчия, Велека, Арда, Марица, Искър, Струма, Места, Тунджа). Представя върху контурна карта представителни реки (Огоста, Вит, Осъм, Янтра, Русенски Лом, Камчия, Ропотамо, Велека, Резовска, Арда, Вьча, Тополница, Стряма, Марица, Искър, Струма, Места, Тунджа) и язовири („Кърджали“, „Студен кладенец“, „Ивайловград“, „Доспат“, „Батак“, „Александър Стамболийски“, „Копринка“, „Жребчево“, „Искър“). Разпознава река по карта и я съотнася към хидрограма. Оценява водите в България като фактор за стопанско развитие.		
11	X 2	Особености на водите в България	упражнение	Характеризира с помощта на карта и хидрограма представителни реки. Представя върху контурна карта представителни реки.		
12	X 2	Почви	нови знания	Характеризира специфичните особености на почвите: фактори на почвообразуването, типове почви – черноземни (chernozems), сиви горски (лесивирани, luvisols), канелени горски (метаморфни, cambisols), смолници (vertisols), кафяви горски (метаморфни, cambisols), планинско-ливадни (umbrosols), алувиално-ливадни (наносни, fluvisols), хумусно-карбонатни (laptosols, rendzic), жълтоземни (aliosols); закономерности в териториалното им разпространение. Коментира проблеми, свързани с почвите, в контекста на устойчивото развитие. Оценява почвите в България като фактор за стопанско развитие. Интерпретира информация за почви от различни източници на информация.		
13	X 3	Растителен и животински свят	нови знания	Характеризира специфичните особености на растителността и животинския свят. Оценява растителността и животинския свят в България като фактор за стопанско развитие. Коментира проблеми, свързани с растителността и животинския свят в контекста на устойчивото развитие. Интерпретира информация за растителност и животински свят от различни източници на информация.		

1	2	3	4	5	6	7
14	X 3	Природата на България и нейният природно-ресурсен потенциал	упражнение	Характеризира и оценява природните компоненти в България за развитието на стопанството. Идентифицира и локализира географски обекти по карта. Интерпретира географска и икономическа информация от различни източници.		
15	X 3	Природата на България	обобщение	Характеризира специфичните особености на природната среда. Оценява природната среда за развитието на стопанството. Посочва примери за природни обекти и ги локализира на карта.		

Междупредметни връзки: БЕЛ, математика, информационни технологии, история и цивилизации, биология и 30, химия и опазване на околната среда, физика и астрономия, физическо възпитание и спорт

16	X 4	Природни компоненти	контрол			
17	X 4	Природни области на България, Дунавска равнина	нови знания	Характеризира по картографски и графични изображения особености на Дунавската равнина: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие. Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта.	Текущо устно, писмено или практически изпитване, индивидуално, общокласно. Оценяване на участие в час, изпълнение на поставени задачи за домашно, контурна карта, проект.	
18	X 4	Старопланинска природно-географска област, Предбалкан	нови знания	Характеризира по картографски и графични изображения особености на Старопланинската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта.		
19	X 5	Главна Старопланинска верига	нови знания	Характеризира по картографски и графични изображения особености на Старопланинската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта.		

1	2	3	4	5	6	7
20	X 5	Решаване на географски казус Изчертаване на морфохидрографска скица (Предбалкан и Главна старопланинска верига)	упражнение	Решава географски казуси. Работи в екип. Съставя текст. Представя особеностите на областта в различни изображения.		
21	XI 1	Краищенско-Средногорска област, Задбалкански котловини	нови знания	Характеризира по картографски и графични изображения особености на Задбалканските котловини: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.		
22	XI 1	Краище и Средногорие	нови знания	Характеризира по картографски и графични изображения особености на Краището: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в Краището.		
23	XI 1	Четене на геолого-геоморфоложки профил	упражнение	Интерпретира информация от различни източници.		
24	XI 1	Тракийско-Странджанска област	нови знания	Характеризира по картографски и графични изображения особености на Тракийско-Странджанската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят. Оценява природноресурсния потенциал на областта. Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления. Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта. Сравнява Дунавската равнина и Горнотракийската низина.		
25	XI 1	Характеристика на природно-географска област	упражнение	Характеризира природногеографска област по описание. Сравнява природногеографски области. Оценява природните ресурси на областта за развитието на стопанството.		

1	2	3	4	5	6	7
26	XI 2	Рило-Родопска област, Осогово-Беласишка планинска редица и долината на Средна Струма	нови знания	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Рило-Родопската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта.</p> <p>Сравнява Рила и Пирин.</p>		
27	XI 2	Рило-Пиринска подобласт, Рила	нови знания	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Рила: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на подобластта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в подобластта.</p>		
28	XI 2	Четене и анализ на комплексен природно-географски профил	упражнение	<p>Характеризира по картографски и графични изображения</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчиво развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира на картата защитени територии.</p>		
29	XI 3	Пирин и долината на река Места	нови знания	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Пирин: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на подобластта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в подобластта.</p> <p>Сравнява Рила и Пирин.</p>		
30	XI 3	Природните ресурси на страната и устойчивото им използване	упражнение	<p>Дискутира по проблемите на устойчивото развитие.</p> <p>Подкрепя дейности, насочени към опазването на околната среда.</p>		
31	XI 3	Родопи, Западни Родопи	нови знания	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Родопската подобласт – Западни Родопи: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба.</p>		

1	2	3	4	5	6	7
				<p>Оценява природноресурсния потенциал на подобластта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в подобластта.</p>		
32	XI 4	Източни Родопи	нови знания	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Родопската подобласт – Източни Родопи: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на подобластта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в подобластта.</p>		
33	XI 4	Изготвяне на туристически маршрут в Родопите	упражнение	Чете изображения, извлича информация от различни източници. Изчертава маршрут за пътешествие.		
34	XI 4	Черно море и Българското черноморско крайбрежие	нови знания	<p>Характеризира Черно море.</p> <p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Българското черноморско крайбрежие: географско положение и граници, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта.</p>		
35	XII 1	Характеристика на защитени природни обекти (национален парк, природен парк, резерват)	упражнение	<p>Характеризира национален парк или резерват по предписание, природни компоненти.</p> <p>Осъзнава необходимостта от опазване на околната среда.</p>		
36	XII 1	Природни области	обобщение	Характеризира природните области в България и оценява техните ресурси.		
37	XII 1	Природни области	контрол	Характеризира природните области в България и оценява техните ресурси.		

Междупредметни връзки: БЕЛ, математика, информационни технологии, история и цивилизации, биология и 30, химия и опазване на околната среда, физика и астрономия, физическо възпитание и спорт

1	2	3	4	5	6	7
38	XII 2	Брой, раз- пределение и движение на населе- нието	нови знания	<p>Оценява демографската ситуация в България по брой, средна гъстота, териториално разпределение и движение (естествено и механично) на населението.</p> <p>Интерпретира информация за населението от различни източници.</p> <p>Изразява мнение за типични демографски проблеми в България (намаление на броя на населението, отрицателен естествен прираст, външни миграции).</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	<p>Текущо устно, писмено или практически изпитване, индивидуално, общокласно.</p> <p>Оценяване на участие в час, изпълнение на поставени задачи за домашно, контурна карта, проект.</p>	
39	XII 2	Структура на населението в България	нови знания	<p>Оценява демографската ситуация в България по показател структура на населението (етническа, религиозна, полова, възрастова, образователна, местоживееене и заетост).</p> <p>Интерпретира информация за населението от различни източници.</p> <p>Изработва (вкл. чрез използване на ИКТ) полово-възрастова пирамида.</p> <p>Обяснява демографската политика в България.</p> <p>Оценява демографския потенциал на България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Дискутира демографски и социални проблеми, свързани със структурата на населението (демографско остаряване, обезлюдяване, безработица).</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p> <p>Изказва мнение по въпроси за етническа и религиозна толерантност.</p>		
40	XII 2	Изработване на географска (демографска) прогноза. Изчертаване и анализ на полово-възрастова пирамида	упражнение	<p>Интерпретира информация за населението от различни източници.</p> <p>Изработва (вкл. чрез използване на ИКТ) полово-възрастова пирамида.</p> <p>Обяснява демографската политика в България.</p> <p>Оценява демографския потенциал на България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Дискутира демографски и социални проблеми, свързани със структурата на населението (демографско остаряване, обезлюдяване, безработица).</p>		
41	XII 3	Селища	нови знания	<p>Характеризира типовете селища в България.</p> <p>Познава класификацията на градовете в България по различни признаци: възникване – тракийски, гръцки, римски; брой на жителите – големи, средни, малки; функции – транспортни, туристически.</p> <p>Обяснява особености на урбанизацията в България и нейната пространствена структура.</p> <p>Коментира типични проблеми на селищата в България.</p> <p>Предлага начини за решаването на проблемите.</p> <p>Интерпретира информация за селища от различни източници.</p> <p>Представя изучени градове в България върху контурна карта.</p>		

1	2	3	4	5	6	7
42	XII 3	Характеристика на селище чрез проучване	упражнение	Характеризира селище по предписание. Проучва селище – минало, настояще и бъдещи възможности за развитие. Коментира типични проблеми на селищата. Интерпретира информация от различни източници.		
43	XII 3	Държавно устройство и управление	нови знания	Обяснява държавното устройство на България. Разграничава органите на държавната власт и техните функции. Характеризира административно-териториалното деление на България. Представя областните центрове върху контурна карта. Аргументира мнение за ролята на държавната власт от позицията на бъдещ гласоподавател.		
44	I 1	Население, селища, държавно устройство и управление	обобщение	Обобщава знания за население, селища, административно деление и държавно устройство. Интерпретира информация за населението от различни източници. Изразява мнение за типични демографски проблеми. Предлага начини за решаване на проблемите.		
45	I 2	Население, селища, държавно устройство и управление	контрол	Показва знания и умения по изучената тема.		

Междупредметни връзки: БЕЛ, математика, информационни технологии, история и цивилизации, биология и здравно образование, химия и опазване на околната среда, физика и астрономия, физическо възпитание и спорт, технологии и предприемачество, философия, чужди езици

46	I 2	Национално стопанство	нови знания	Характеризира съвременното национално стопанство: същност, особености, структура. Обяснява влиянието на факторите (природни, демографски, социално-икономически, научно-технически, екологичен) за формиране на съвременната структура на националното стопанство. Анализира съвременното състояние на стопанството показателите БВП и БНД. Интерпретира информация за националното стопанство от различни източници.	Текущо устно, писмено или практически изпитване, индивидуално, общокласно. Оценяване на участие в час, изпълнение на поставени задачи за домашно, контурна карта, проект.	
47	I 2	Първичен сектор – обща характеристика	нови знания	Характеризира първичния сектор в България (същност, значение, фактори за развитие и териториално разположение, структура) по алгоритъм. Характеризира отрасъл земеделие (значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура и проблеми) по алгоритъм. Характеризира отраслите добив на полезни изкопавани, дърводобив, лов, риболов: значение и проблеми. Интерпретира информация за първичния сектор от различни източници.		

1	2	3	4	5	6	7
48	1 3	Растениевъдство	нови знания	<p>Характеризира растениевъдството по алгоритъм: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура (зърнени култури – пшеница, царевица, ориз; технически култури – слънчоглед, тютюн, маслодайна роза; зеленчукопроизводство – домати, пипер, картофи; лозарство; овощарство – ябълки, кайсии, праскови, череши, сливи) и проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за растениевъдството от различни източници.</p> <p>Представя териториалната структура на растениевъдството върху контурна карта.</p> <p>Аргументира мнение за типични проблеми на отрасъла.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p>		
49	1 3	Животновъдство	нови знания	<p>Характеризира животновъдството по алгоритъм: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура (говедовъдство, овцевъдство, свиневъдство, птицевъдство) и проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за животновъдството от различни източници.</p> <p>Коментира типични проблеми на животновъдството в България.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p>		
50	1 3	Вторичен сектор. Енергетика	нови знания	<p>Характеризира вторичния сектор: същност, значение, фактори за развитие и териториално разположение, структура (енергетика, металургия, машиностроене, химическа промишленост, лека промишленост, хранително-вкусова промишленост) по алгоритъм.</p> <p>Характеризира отрасъл енергетика по алгоритъм.</p> <p>Обосновава териториалното разположение на видовете електроцентрали – ТЕЦ, ВЕЦ, АЕЦ.</p> <p>Интерпретира информация за енергетиката от различни източници.</p> <p>Представя териториалното разположение на електроцентрали в България върху контурна карта.</p> <p>Изразява мнение за типични проблеми на енергетиката.</p> <p>Предлага начини за решаването на проблемите в енергетиката.</p>		
51	1 4	Четене и анализ на географски текст	упражнение	<p>Работи с географски текст.</p> <p>Анализира информация от географски текст за стопанството.</p> <p>Прави изводи.</p>		
52	1 4	Металургия и машиностроене	нови знания	<p>Характеризира отраслите металургия (черна и цветна) и машиностроене (транспортно, електронно и електротехническо, земеделско) по алгоритъм.</p> <p>Интерпретира информация за отраслите от различни източници.</p> <p>Представя центрове на металургията и машиностроенето върху контурна карта.</p> <p>Дискутира типични проблеми на металургията и машиностроенето в България.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите в металургията и машиностроенето.</p>		

1	2	3	4	5	6	7
53	I 4	Изготвяне на научно съобщение: „Проучване на ферма или промишлено предприятие в родния край“	нови знания	Изготвя научно съобщение за отрасли на първичния и вторичния сектор. Използва електронно базирани информационни източници за търсене, събиране, интерпретиране и представяне на конкретна географска и икономическа информация. Използва наблюдение, теренно проучване. Посещава ферма/производствено предприятие и изготвя научно съобщение за земеделско/промишлено производство.		
54	I 5	Химическа промишленост	нови знания	Характеризира химическата промишленост (производство на органични продукти – нефтохимия, производство на химични влакна; производство на неорганични продукти – минерални торове, соди, кieselini; фармацевтична, парфюмерийно-козметична промишленост) по алгоритъм. Интерпретира информация за отрасли от различни източници. Представя центрове на химическата промишленост върху контурна карта. Изразява мнение за типични проблеми на химическата промишленост. Предлага начини за решаване на проблемите в химическата промишленост.		
55	I 5	Лека промишленост	нови знания	Характеризира леката промишленост: значение, фактори, структура. Характеризира текстилната промишленост по алгоритъм. Характеризира килимарството, кожаро-кожухарската, обувната, трикотажната и шивашката промишленост: значение и центрове. Интерпретира информация за леката промишленост от различни източници. Представя центрове на леката промишленост върху контурна карта. Изразява мнение за типични проблеми на леката промишленост. Предлага начини за решаване на проблемите в леката промишленост.		
56	II 1	Хранително-вкусова промишленост	нови знания	Характеризира отраслите на хранително-вкусовата промишленост: значение, фактори за териториално разположение, центрове. Интерпретира информация за хранително-вкусовата промишленост от различни източници. Локализира (назовава и посочва) на картата центрове на хранително-вкусовата промишленост. Представя центрове на хранително-вкусовата промишленост върху контурна карта. Изразява мнение за типични проблеми на хранително-вкусовата промишленост. Предлага начини за решаване на проблемите. Решава географски казуси, свързани с проблемите на вторичния сектор.		
57	II 1	Третичен сектор. Транспорт	нови знания	Характеризира третичния сектор в България (същност, значение, фактори, структура) по алгоритъм. Характеризира отрасъл транспорт по алгоритъм.		

1	2	3	4	5	6	7
				Интерпретира информация за транспорта от различни източници. Локализира (назовава и посочва) на картата автомагистрала, основни железопътни направления, пристанища, летища. Представя основните автомагистрала и железопътни направления върху контурна карта. Изразява мнение за типични проблеми на транспорта. Предлага начини за решаване на проблемите в транспорта.		
58	II 2	Характеристика на стопански отрасъл	упражнение	Характеризира отрасъл транспорт по алгоритъм. Локализира (назовава и посочва) на картата автомагистрала, основни железопътни направления, пристанища, летища. Предлага начини за решаване на проблемите в транспорта.		
59	II 2	Туризм	нови знания	Характеризира отрасъл туризм по алгоритъм. Интерпретира информация за отрасъл туризм от различни източници. Коментира съвременното състояние на туризма в България. Представя природни и антропогенни туристически обекти върху контурна карта. Представя туристически маршрути в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. и с използване на ИКТ. Решава географски казуси, свързани с транспорта и/или туризма в България.		
60	II 3	Условия за инвестиции в България	упражнение	Съставя текст – есе по географски въпрос. Търси, събира, интерпретира и представя конкретна географска и икономическа информация.		
61	II 3	Анализ на статистически данни за туризма	упражнение	Характеризира съвременното национално стопанство. Анализира съвременното състояние на стопанството по показателите БВП и БНД. Интерпретира информация за националното стопанство от различни източници.		
62	II 4	Национално стопанство	обобщение	Характеризира съвременното национално стопанство. Анализира съвременното състояние на стопанството по показателите БВП и БНД. Интерпретира информация за националното стопанство от различни източници.		
63	II 4	Национално стопанство	контрол	Показва знания за стопанството на България.		

Междупредметни връзки: БЕЛ, математика, информационни технологии, история и цивилизации, биология и 30, химия и опазване на околната среда, физика и астрономия, физическо възпитание и спорт, технологии и предприемачество, философия, чужди езици

1	2	3	4	5	6	7
64	III 1	Регионална география. Райони за планиране Югозападен район	нови знания	Дефинира район за планиране. Локализира (посочва, назовава) на картата райони за планиране. Познава алгоритъм за характеризирание на район: оценява географското положение, природноресурсния и демографския потенциал, анализира съвременното състояние на стопанството в района, назовава административните области в района и проблеми. Характеризира Югозападния район по алгоритъм. Характеризира областните центрове: Благоевград, Кюстендил, Перник, София. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.	Текущо устно, писмено или практическико изпитване, индивидуално, общоколочно. Оценяване на участие в час, изпълнение на поставени задачи за домашно, контурна карта, проект.	
65	III 1	Регионална география. Райони за планиране Югозападен район	нови знания	Дефинира район за планиране. Локализира (посочва, назовава) на картата райони за планиране. Познава алгоритъм за характеризирание на район: оценява географското положение, природноресурсния и демографския потенциал, анализира съвременното състояние на стопанството в района, назовава административните области в района и проблеми. Характеризира Югозападния район по алгоритъм. Характеризира областните центрове: Благоевград, Кюстендил, Перник, София. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.		
66	III 2	Регионална география. Райони за планиране Югозападен район	нови знания	Дефинира район за планиране. Локализира (посочва, назовава) на картата райони за планиране. Познава алгоритъм за характеризирание на район: оценява географското положение, природноресурсния и демографския потенциал, анализира съвременното състояние на стопанството в района, назовава административните области в района и проблеми. Характеризира Югозападния район по алгоритъм. Характеризира областните центрове: Благоевград, Кюстендил, Перник, София. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.		
67	III 2	Характеристика на район за планиране	упражнение	Характеризира район за планиране по алгоритъм. Интерпретира информация от различни източници.		
68	III 3	Южен централен район	нови знания	Характеризира Южния централен район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково, Кърджали. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.		

1	2	3	4	5	6	7
69	III 3	Южен централен район	нови знания	<p>Характеризира Южния централен район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково, Кърджали.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p>		
70	III 4	Южен централен район – изработка картосхема на транспортна и селищна структура на района	упражнение	Изработка картосхема на транспортна и селищна структура на района.		
71	III 4	Югоизточен район	нови знания	<p>Характеризира Югоизточния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Стара Загора, Бургас, Сливен, Ямбол.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p>		
72	IV 1	Югоизточен район	нови знания	<p>Характеризира Югоизточния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Стара Загора, Бургас, Сливен, Ямбол.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p>		
73	IV 1	Югоизточен район	нови знания	<p>Характеризира Югоизточния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Стара Загора, Бургас, Сливен, Ямбол.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p>		
74	IV 2	Югоизточен район – изработка картосхема на транспортна и селищна структура на района	упражнение	Изработка картосхема на транспортна и селищна структура на района.		

1	2	3	4	5	6	7
75	IV 2	Сравнителна характеристика между райони за планиране в България и средни стойности за страната	упражнение	Характеризира изучени райони за планиране. Сравнява райони по различни показатели със средни стойности за страната.		
76	IV 3	Североизточен район	нови знания	Характеризира Североизточния район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Варна, Добрич, Шумен, Търговище. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.		
77	IV 3	Североизточен район	нови знания	Характеризира Североизточния район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Варна, Добрич, Шумен, Търговище. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.		
78	V 1	Североизточен район – изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района	упражнение	Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.		
79	V 2	Проучване на стопанската специализация на Североизточния район за планиране	упражнение	Проучва стопанската специализация на района. Интерпретира информация от различни източници.		
80	V 2	Северен централен район	нови знания	Характеризира Северния централен район по алгоритъм. Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ. Характеризира областните центрове: Русе, Разград, Силистра, Габрово, Велико Търново. Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.		

1	2	3	4	5	6	7
81	V 3	Северен централен район	нови знания	<p>Характеризира Северния централен район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Русе, Разград, Силистра, Габрово, Велико Търново.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p>		
82	V 3	Северен централен район – изработка картосхема на транспортна и селищна структура на района	упражнение	Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.		
83	V 5	Северозападнен район	нови знания	<p>Характеризира Северозападния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Плевен, Ловеч, Враца, Монтана, Видин.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p>		
84	V 5	Северозападнен район	нови знания	<p>Характеризира Северозападния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Плевен, Ловеч, Враца, Монтана, Видин.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p>		
85	VI 1	Мнение по географски въпрос. Публично изказване	упражнение	Изразява мнение по географски въпроси.		
86	VI 1	Перспективи за развитие на районите за планиране в България – разработване на проект	упражнение	Използване на електронно базирани информационни източници за търсене, събиране, интерпретиране и представяне на конкретна географска и икономическа информация; използване на ИКТ за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна учебна задача.		

1	2	3	4	5	6	7
87	VI 3	Райони за планиране	обобщение	<p>Характеризира районите по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на районите в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p>		
88	VI 3	Райони за планиране	контрол	Показва знания за районите.		

Междупредметни връзки: БЕЛ, математика, информационни технологии, история и цивилизации, биология и 30, химия и опазване на околната среда, физика и астрономия, физическо възпитание и спорт, технологии и предприемачество, философия, чужди езици

89	VI 4	Какво научих за България	годишен преговор	<p>Оценява географското положение и границите на България.</p> <p>Характеризира природните компоненти, природните области в България и оценява техните ресурси.</p> <p>Оценява демографската ситуация в България по основни демографски показатели.</p> <p>Характеризира типове селища в България.</p> <p>Коментира държавното устройство и управление в България.</p> <p>Характеризира стопанството в България.</p> <p>Характеризира районите за планиране в България по алгоритъм.</p> <p>Идентифицира и локализира географски обекти по карта.</p> <p>Интерпретира географска и икономическа информация от различни източници.</p> <p>Генерира и представя географска информация в различни форми.</p>	Текущо устно, писмено или практическо изпитване, индивидуално, общокласно.	
90	VI 4	Какво научих за България	контрол	<p>Оценява географското положение и границите на България.</p> <p>Характеризира природните компоненти, природните области в България и оценява техните ресурси.</p> <p>Оценява демографската ситуация в България по основни демографски показатели.</p> <p>Характеризира типове селища в България.</p> <p>Коментира държавното устройство и управление в България.</p> <p>Характеризира стопанството в България.</p> <p>Характеризира районите за планиране в България по алгоритъм.</p> <p>Идентифицира и локализира географски обекти по карта.</p> <p>Интерпретира географска и икономическа информация от различни източници.</p> <p>Генерира и представя географска информация в различни форми.</p>	Текущо устно, писмено изпитване, индивидуално, общокласно.	

Дата: .....

Изготвил: .....

(име, фамилия, подпис)

МЕТОДИЧЕСКИ УКАЗАНИЯ ЗА РЕАЛИЗИРАНЕ НА УРОЦИТЕ

Тема: ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ НА БЪЛГАРИЯ Подтема: Географско положение, граници и големина

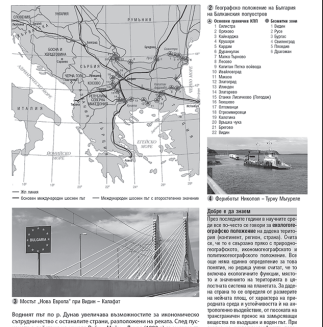
ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ НА БЪЛГАРИЯ

Географско положение, граници и големина

Кои Български държавни институции изготвят картите на България и в кои институции работят географите в България?

АБСОЛЮТНО ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ

Абсолютното географско положение на България е определяно от географските координати на географските ъгли на страната. България е разположена в Югоизточната част на Евразийския континент. Страната е разположена в Югоизточната част на Евразийския континент. Страната е разположена в Югоизточната част на Евразийския континент.

ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ НА БЪЛГАРИЯ

Географското положение на България е определяно от географските координати на географските ъгли на страната. България е разположена в Югоизточната част на Евразийския континент.

Визуално представяне на географското положение на България. Картата показва границите на България и нейните отношения с околните държави.

10 Географско положение и граници на България

WORLD TRADE ORGANIZATION

Знаете ли, че България е членка на Световната търговска организация (СТО)?

Знаете ли, че България е членка на Световната търговска организация (СТО)?

Знаете ли, че България е членка на Световната търговска организация (СТО)?

НАТО

Знаете ли, че България е членка на НАТО?

Знаете ли, че България е членка на НАТО?

Знаете ли, че България е членка на НАТО?

ГРАНИЦИ НА БЪЛГАРИЯ

Съседна държава	Дължина (км)
Север	129
Изток	129
Юг	129
Запад	129

Знаете ли, че границите на България са общо 1290 км?

България - част от Европейския континент

Знаете ли, че България е част от Европейския континент?

Знаете ли, че България е част от Европейския континент?

12 Географско положение и граници на България

13

14 Географско положение и граници на България

15

Знания, умения, отношения
Компетентности като очаквани резултати от обучението
Нови понятия

1. Оценка географско положение и граници на България.
Резултат 1. Познава видовете географско положение.
Резултат 2. Определя географското положение на България и местото ѝ на Балканите, в Европа и света.
Резултат 3. Разкрива влиянието на географското положение за формиране на природните особености на България и проявлението на една от основните географски закономерности – зоналността.
Резултат 4. Проследява промените в териториалния обхват на България след 1878 г.
Резултат 5. Характеризира държавните граници по алгоритъм с помощта на географска карта.
Резултат 6. Оценка стопанското значение на държавните граници.
Резултат 7. Интерпретира информация за географското положение и граници на България чрез различни източници.
Резултат 8. Представя особеностите на държавните граници върху контурна карта.

<p>Междупредметни връзки за урочната единица</p>	<p><i>БЕЛ</i> – Използва знания и развива умения за работа с различни видове текст. Използва знания и развива умения за работа с терминологичен речник. Обогаत्या се езиковата култура с нови термини и понятия.</p> <p><i>Математика</i> – Използва и развива умения за създаване на графики и интерпретация на данни, идентифициране и локализиране на географски обекти по карта, четене на географска карта.</p> <p><i>Информационни технологии</i> – Използва умения за търсене и организиране на информация и развива критично отношение към електронно базирани информационни източници.</p> <p><i>История и цивилизации</i> – Използва знанията, свързани с организацията на обществото – държавна територия, държавна граница; историческа обосновка на промените в териториалния обхват на България (Санстефански, Букурещки, Ньойски, Парижки договор; Решение на Берлински конгрес; Документ за Съединението; Крайовска спогодба).</p>
<p>Дейности за придобиване на ключови компетентности</p>	<p><i>Компетентности в областта на БЕЛ</i> – Описва и обяснява географски процеси и явления. Оценява значението им.</p> <p><i>Математически компетентности и основни компетентности в областта на природните науки и технологиите</i> – Идентифициране и локализиране на географски обекти по карта, четене на географска карта.</p> <p>Изразява мнение по географски въпроси. Генерира и интерпретира географска и икономическа информация от различни източници.</p> <p><i>Дигитални компетентности</i> – Използване на ИКТ за търсене, събиране, интерпретиране, представяне и обмен на информация за изпълнение на конкретна задача.</p> <p><i>Умение за учене</i> – Упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи. Работи с всички елементи на учебника.</p> <p><i>Социални и граждански компетентности</i> – Коментира и работи в екип.</p>
<p>Степен на географска култура и равнища на усвоеност по Блум</p>	<p><u>Грамотност</u> – определя, знае, обяснява.</p> <p><u>Компетентност</u> – определя значение, сравнява, оценява.</p> <p><u>Нива на усвоеност:</u></p> <p><u>Знание</u> – определя, знае;</p> <p><u>Разбиране</u> – обяснява, посочва примери, интерпретира;</p> <p><u>Приложение</u> – групира, прави изводи, чете географска карта, представя на контурна карта.</p>
<p>План на урока</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Абсолютно географско положение <ul style="list-style-type: none"> – астрономическо – природногеографско 2. Относително географско положение <ul style="list-style-type: none"> – икономогеографско – транспортногеографско – политикогеографско – екологогеографско 3. Географското положение и съдбините на България 4. Територията на България днес 5. Границите на България <ul style="list-style-type: none"> – северна – североизточна – източна – южна – западна 6. България – част от европейското политическо, икономическо и културно пространство
<p>Опорни знания и умения</p>	<ul style="list-style-type: none"> – знае какво е държавна територия и държавна граница, географско положение, ГКПП – може да чете географска карта, диаграми – може да посочва страни, с които граничи България, някои ГКПП и да ги нанася на контурна карта

Подходи и методи	фронтална беседа, обяснително-илюстративен, частично търсец, репродуктивен при работа с атлас и схеми, интерактивни техники – дискусия, мозъчна атака Използване на ИКТ (мултимедийна презентация, електронен вариант на учебника, интерактивни карти).
Ресурси	Учебник по география и икономика за 10. клас Учебни помагала – атлас по география и икономика за 10. клас, контурна карта, учебни стенни карти на Европа и България; електронен вариант на учебника.
Мотивиране на учебната дейност	Тематично – Защо е важно да познаваме географското положение на България? Съдържателно – Какви видове географско положение отделяме? Как всяко от тях въздейства на природата и обществото на страната ни? Технологично – Учителят съвместно с учениците обясняват какви средства ще се използват.
Разработване на новия учебен материал	<p>1. ситуация – Учителят изяснява понятието <i>абсолютно географско положение</i> и подкатегиите, които включва. Проследява се информацията в табл. 1 и се използват интерактивни карти онлайн. Прави се връзка с природните особености на територията на България – <i>обяснително-илюстративен и частично търсец метод, работа с диаграми и интерактивни карти.</i></p> <p>2. ситуация – изяснява се понятието <i>относително географско положение</i> и подкатегиите му, посочват се примери за влиянието му върху търговията, политиката и конкретни транспортни коридори и безмитни зони. Проследяват се на картата – <i>обяснително-илюстративен метод, интерактивни карти.</i></p> <p>3. ситуация – Проследява се влиянието на географското положение на страната ни в исторически аспект, проследяват се промените на държавните граници след Освобождението, четете се допълнителен текст и се дискутира – <i>обяснително-илюстративен метод, работа с карта, дискусия.</i></p> <p>4. ситуация – Посочват се площта и относителният дял на територията на страната ни днес. Обобщават се най-важните изводи за географското положение на България днес – <i>обяснително-илюстративен метод, работа с учебника, ИКТ данни от Националния статистически институт.</i></p> <p>5. ситуация – Проследяват се по географската карта последователно границите на България (северна, източна, южна, западна), като за всяка се посочва значението ѝ, най-важните транспортни връзки и ГКПП, отбелязват се на контурна карта – <i>обяснително-илюстративен метод, работа с карта, интерактивна карта, контурна карта.</i></p> <p>6. ситуация – Прави се кратка ретроспекция на последните промени в Европейския континент и мястото на България в съвременна Европа. Посочват се възможностите на страната ни днес да се интегрира в „единното европейско пространство“ – <i>обяснително-илюстративен метод, коментар, репродуктивен метод.</i></p> <p><i>За затвърдяване се извеждат основни изводи по темата.</i></p> <p>Домашна работа: Поставят се задачи от апарата за контрол. Писмено зад. 1 и 3 от рубриката <i>Може да се справите сами.</i></p> <p><u>Учителят прави количествена и качествена оценка на работата на учениците и обявява приключването на урока.</u></p>

Ресурси	Учебник по география и икономика за 10. клас Учебни помагала – географска карта, мултимедия, електронен вариант на учебника, милиметрова хартия.
Мотивиране на учебната дейност	Тематично – Как се изработва прогноза? Каква информация ще ни бъде необходима, за да изработим демографска прогноза и да изчертаем полово-възрастова пирамида? Съдържателно – Ще си припомним стъпките за изработване на географска прогноза. Защо е необходимо да следим този процес и с кой дейности на хората е тясно свързан? Ще изработим демографска прогноза за промените в полово-възрастовата структура на населението на България и сами ще изработим полово-възрастова пирамида – може и с ИКТ – за бъдещ период. Технологично – Учителят съвместно с учениците обясняват какви средства ще се използват.
Разработване на новия учебен материал	1. ситуация – С помощта на стъпките в учебника се припомня процесът на изработване на прогноза – <i>обяснително-илюстративен и частично търсец метод, репродуктивен, работа с учебника.</i> 2. ситуация – Изпълнявайки поставените задачи и използвайки ресурсите, предложени в урока учениците съставят демографска прогноза за промените в полово-възрастовата структура на населението на страната – <i>частично търсец, самостоятелна работа и работа по групи, прилагане на стари знания в нова ситуация.</i> 3. ситуация – Изработване на полово-възрастова пирамида, включително и с помощта на ИКТ с прогнозни данни за 2030 г. – <i>работа с данни, учебник, диаграми, таблици.</i> 4. ситуация – Четене и анализ на полово-възрастови пирамиди, и демографска прогноза. Дискусията относно причините за демографската ситуация в страната и възможните решения на проблемите пред страната ни – <i>дискусия, репродуктивен, работа с учебника, географска карта.</i> Учителят прави количествена и качествена оценка на работата на учениците и обявява приключването на урока.

Тема: СТОПАНСТВО
Погледа:
Национално стопанство – обобщение

Национално стопанство Обобщение

Ключови умения:
1. Сравнение на националното стопанство и развитието му през изминалите столетия.
2. Сравнение стопанства на различни територии на една държава и стопанствата на различни държави.
3. Водене и съставяне на стопанства с помощта на прогнозни данни.

1. Използване на информационни ресурси:
А. България разполага с огромни количества собствени енергийни и природни ресурси за развитие на стопанския сектор. Тези ресурси водят до: 1. Увеличаване на енергийния потенциал на България. 2. Увеличаване на енергийния потенциал на България. 3. Увеличаване на енергийния потенциал на България.

2. Използване на информационни ресурси:
А. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. Б. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. В. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството.

3. Обобщение на факторите за развитието на стопанството:
– демографски;
– природно-ресурсни;
– политически.

4. Използване на информационни ресурси:
А. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. Б. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. В. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството.

5. Използване на информационни ресурси:
А. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. Б. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. В. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството.

6. Използване на информационни ресурси:
А. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. Б. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. В. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството.

7. Използване на информационни ресурси:
А. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. Б. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. В. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството.

8. Използване на информационни ресурси:
А. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. Б. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. В. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството.

9. Използване на информационни ресурси:
А. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. Б. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. В. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството.

10. Използване на информационни ресурси:
А. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. Б. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството. В. Използване на информационни ресурси за анализ на стопанството.

Знания, умения, отношения	1. Характеризира стопанството в България.
Компетентности като очаквани резултати от обучението	<i>Резултат 1.</i> Характеризира съвременното национално стопанство. <i>Резултат 2.</i> Изчертава модел на съвременна стопанска структура. <i>Резултат 3.</i> Обяснява влиянието на факторите за формиране на съвременната структура на националното стопанство. <i>Резултат 4.</i> Анализира съвременното състояние по показатели БВП и БНД. <i>Резултат 5.</i> Характеризира секторите на стопанството по алгоритъм. <i>Резултат 6.</i> Съпоставя природните ресурси и развитието на стопанството по райони. <i>Резултат 7.</i> Анализира информацията от различни източници. <i>Резултат 8.</i> Подготвя бизнес план.

Нови понятия	–
Междупредметни връзки за урочната единица	<p><i>Математика</i> – Използва и развива умения за създаване на графики и интерпретация на данни.</p> <p><i>Информационни технологии</i> – Използва умения за търсене и организиране на информация и развива критично отношение към електронно базирани информационни източници.</p> <p><i>История и цивилизация</i> – Използва и задълбочава знания за исторически, политически, религиозни предпоставки за развитието на съвременното стопанство, явления и процеси в обществото, задълбочава разбирането за хронологизъм и холистичност в развитието на системата природа – общество – стопанство. Развива критическо мислене и рационална аргументация. Развива умения за аргументирано вземане на решения, за решаване на проблеми.</p>
Дейности за придобиване на ключови компетентности	<p><i>Компетентности в областта на БЕЛ</i> – Характеризира, анализира и коментира икономически и географски процеси и явления. Оценява значението им. Генерира и интерпретира географска и икономическа информация от различни източници.</p> <p><i>Математически</i> – Чете и анализира карти, диаграми, изработва схеми, таблици и контурни карти.</p> <p><i>Дигитални компетентности</i> – Използване на ИКТ за търсене, събиране, интерпретиране, представяне и обмен на информация за изпълнение на конкретна задача.</p> <p><i>Умение за учене</i> – Упражняване на самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи. Работи с всички елементи на учебника. Генерира и интерпретира информация от различни източници.</p> <p><i>Социални и граждански компетентности</i> – Коментира и работи в екип.</p> <p><i>Инициатива и предприемачество</i> – познава наличните възможности за бизнес активности и професионална реализация.</p>
Степен на географска култура и равнище на усвоеност по Блум	<p><u>Грамотност</u> – познава, обяснява.</p> <p><u>Компетентност</u> – характеризира, определя значение, сравнява.</p> <p><u>Нива на усвоеност:</u></p> <p><u>Знание</u> – определя, знае;</p> <p><u>Разбиране</u> – обяснява, посочва примери;</p> <p><u>Приложение</u> – изчертава схема, прави изводи, анализира информация, попълва таблица.</p>
План на урока	<p>I. Да обобщим наученото</p> <p>II. Да проверим знанията си</p> <p>III. Да изработим бизнес план</p>
Опорни знания и умения	<ul style="list-style-type: none"> – знае природните ресурси на България и факторите за развитие на стопанството – може да чете диаграми – може да анализира информация от различни източници – може да прави изводи и обобщения – познава секторите на националното стопанство и особеностите им
Подходи и методи	<p>частично търсещ, репродуктивен, работа със схеми, диаграми, интерактивни техники – дискусия, мозъчна атака</p> <p>Използване на ИКТ (мултимедийна презентация, електронен вариант на учебника, сайта на НСИ).</p>
Ресурси	Учебник по география и икономика за 10. клас, електронен вариант на учебника
Мотивиране на учебната дейност	<p>Тематично – Ще обобщим наученото за националното стопанство на България, като отделим най-важните особености.</p> <p>Съдържателно – Ще преговорим основни характеристики на националното стопанство, показатели за характеристика, ще подготвим бизнес план. Ще работим в екип. Ще анализираме информация за стопанството от различни източници.</p> <p>Технологично – Учителят съвместно с учениците обяснява какви средства ще се използват.</p>

Разработване на новия учебен материал

1. ситуация – Изчитат се основни изводи по темата стопанство – *общо класно, самостоятелно, коментират се, репродуктивен, работа с учебника.*

2. ситуация – Изпълняват се поставените задачи от 1 – 9 – правят се изводи за особеностите на националното стопанство, анализират се диаграми, картограми, статистическа информация и таблици. Характеризират се отделните стопански отрасли. – *частично търсец, самостоятелна работа и работа по групи, прилагане на стари знания в нова ситуация.*

3. ситуация – Поставя се задача за домашно – изготвяне на бизнес план. Дават се насоки:

1. Проучете какви природни ресурси има (земяделски земи, полезни изкопаеми, енергийни източници, водни ресурси, природни забележителности и др.).

2. Проучете какво е състоянието на работната сила (брой на безработни, брой на трудоспособно население, професионална квалификация, образование, равнище на заплатите и др.).

3. Анализирайте съществуващите стопански дейности в селището и в трите сектора на стопанството.

4. Направете списък с дейности, които според вас:

– вече съществуват и трудно може да се подобрят като качество и цени;

– вече съществуват и лесно може да се подобрят като качество цени;

– които не съществуват, но могат да се появят и да намерят потребление.

5. Изберете една дейност от втората и от третата група и направете примерни планове за действие: как съществуващата дейност може да се подобри и да стане по-печеливша; как може да се създаде дейност, която до момента я е нямало, но може да се развива успешно един ден във вашето селище.

6. Задължително обмислете и дайте отговор на следните въпроси:

– Имат ли хората нужда от подобрените/новите стоки или услуги, които смятате да направите?

– Какъв техен проблем решавате с вашата дейност?

– С какво ще сте по-добри и по-предпочитани спрямо други, които биха предложили подобни стоки или услуги?

– Колко биха платили хората за тези стоки или услуги?

– Разходите, които ще направите за тяхното осъществяване, ще бъдат ли по-малки от приходите, които ще получите, т.е. ще имате ли печалба?

– Как ще разберат хората, че предлагате подобрени/нови стоки или услуги?

7. Винаги имайте предвид, че всяка стопанска дейност трябва да е законна, т.е. да не нарушава законите на държавата и правата на хората, да не замърсява прекомерно околната среда и да гарантира здравето на работниците и потребителите.

8. Бъдете сигурни, че сте проучили опита и на други хора, които са направили нещо сходно на вашата идея.

9. Изгответе кратък план, в който описвате стопанската дейност, която смятате да развивате, и проблема на хората, който разрешавате с нея. Дайте отговори на въпросите от т. 6.

4. ситуация – В края на часа се обобщава отново материалът, поставят се задачи за домашно – подготовка за тест – *дискусия, репродуктивен, работа с учебника.*

Учителят прави количествена и качествена оценка на работата на учениците и обявява приключването на урока.

ОТГОВОРИ НА ТЕСТОВЕТЕ ОТ УЧЕБНИКА

Забележка: Предложените тестове са ориентировъчни и може да се използват от учителите по тяхна преценка. Да се има предвид, че по смисъла на Наредба 11 входно равнище се прави върху учебен материал, изучаван през предходната учебна година.

Входно равнище

Въпрос	Отговор	Точки
1	б	1
2	в	1
3	Мусала – 2925 m Вихрен – 2914 m Ботев – 2376 m Голям Перелик – 2191 m	4
4	б	1
5	в	1
6	Преходна климатична област	2
7	в	1
8	в	1
9	Марица, Искър, Камчия	3
10	б	1
11	б	1
12	Тракийско-Странджанска	2
13	г	1
14	в	1
15	б	1
16	г	1
17	Русе – Варна, 1866 г.	2
18	Капитан Андреево	2
19	Добруджа	2
20	г	1

Скала за оценяване:
 До 7 т. – слаб 2
 8 – 11 т. – среден 3
 12 – 19 т. – добър 4
 20 – 27 т. – мн. добър 5
 28 – 31 т. – отличен 6

Природна среда (Природни компоненти)

Въпрос	Отговор	Точки
1	г	1
2	Белене	2
3	б	1
4	а	1
5	в	1
6	в	1
7	Континентално-средиземноморска	1
8	а	1
9	470 km, Белград, Братислава, Будапеща, Виена	5
10	в	1
11	в	1
12	1 – яз. „Кърджали“ 2 – яз. „Ал. Стамболийски“ 3 – яз. „Батак“ 4 – яз. „Копринка“	6
13	смолници	2
14	червени планински почви	2
15	Средноевропейска	2
16	г	1
17	тръстика, скрипка, повет, бръшлян	4
18	Палеоарктична	2
19	г	1
20	1 – Пирин 2 – Средна гора 3 – н. Калиакра 4 – Осоговска пл. 5 – р. Росица 6 – р. Тополница 7 – р. Струмешница 8 – Бургаско ез. 9 – яз. „Батак“ 10 – пл. Славянка	10

Скала за оценяване:
 До 9 т. – слаб 2
 10 – 15 т. – среден 3
 16 – 22 т. – добър 4
 23 – 28 т. – мн. добър 5
 29 – 33 т. – отличен 6

Природни области

Въпрос	Отговор	Точки
1	б	1
2	р. Цибрица и р. Огоста	2
3	а	1
4	1. Русе, 2. Видин	2
5	Девненските извори	2
6	1 – Петрохан, 2 – Витиня, 3 – Шипченски, 4 – Вратник	4
7	в	1
8	1 – Камарска, 2 – Казанлъшка, 3 – Сливенска, 4 – Айтошка	4
9	а	1
10	г	1
11	б	1
12	б	1
13	Кресненски пролом	2
14	а – 3, б – 4, в – 2, г – 1	4
15	1. Леденото 2. Окото	2
16	г	1
17	в	1
18	Континентално-средиземноморска	1
19	1 – Велека, 2 – Ропотамо, 3 – Хаджийска, 4 – Батова	4
20	1. нос Калиакра 2. Маслен нос 3. нос Емине 4. яз. „Мандра“ 5. Варненско ез. 6. о. Св. Иван 7. Атанасовско ез. 8. р. Камчия 9. р. Велека 10. Змийски о.	10

Скала за оценяване:
 До 11 т. – слаб 2
 12 – 18 т. – среден 3
 19 – 25 т. – добър 4
 26 – 32 т. – мн. добър 5
 33 – 38 т. – отличен 6

Население, селища, държавно устройство и управление

Въпрос	Отговор	Точки
1	б	1
2	а	1
3	в	1
4	в	1
5	б	1
6	Намаляване на броя, обезлюдяване, застаряване	3
7	Населението през 2017 г. е намаляло, увеличил се е дялът на трудоспособното население и населението в надтрудоспособна възраст, др.	3
8	б	1
9	Работна сила	2
10	г	1
11	б	1
12	в	1
13	в	1
14	в	1
15	Природни, социално-икономически, политически, демографски	4
16	А – 2, Б – 3, В – 1	3
17	а	1
18	г	1
19	Съдебна власт	2
20	1 – Пловдив, 2 – Русе, 3 – Смолян, 4 – Разград, 5 – Ловеч, 6 – Враца, 7 – Перник, 8 – Ямбол, 9 – Хасково, 10 – Шумен, 11 – Сливен, 12 – Кюстендил, 13 – Пазарджик, 14 – Габрово, 15 – Стара Загора	15

Скала за оценяване:
 До 11 т. – слаб 2
 12 – 17 т. – среден 3
 18 – 29 т. – добър 4
 30 – 41 т. – мн. добър 5
 42 – 47 т. – отличен 6

Стопанство

Въпрос	Отговор	Точки
1	б	1
2	А – 4, Б – 3, В – 2, Г – 1	4
3	лов	2
4	в	1
5	а	1
6	1 – В, 2 – Б, 3 – Г, 4 – А	4
7	Строителството	2
8	г	1
9	Вятър, сила на вятъра	2
10	Стара Загора, Сливен	2
11	в	1
12	б	1
13	Научно-техническият прогрес възпрепятства отрасъла.	2
14	а	1
15	б	1
16	в	1
17	в	1
18	б	1
19	в	1
20	г	1

Скала за оценяване:

До 11 т. – слаб 2

12 – 18 т. – среден 3

19 – 25 т. – добър 4

26 – 32 т. – мн. добър 5

33 – 38 т. – отличен 6

Райони за планиране

Въпрос	Отговор	Точки
1	а	1
2	40%	2
3	А – 4, Б – 3, В – 2, Г – 1	4
4	Кюстендил	2
5	Белмекен-Сестримо, Горна Арда, Цанков камък	3
6	трактори	1
7	б	1
8	г	1
9	А – 4, Б – 2, В – 3, Г – 1	4
10	Стара Загора – Берое, Аугуста Траяна, Верея, Ески Заара Ямбол – Кабиле, Дианополис	2
11	б	1
12	оризопроизводство	1
13	А – 2, Б – 1, В – 4, Г – 3	4
14	а	1
15	Акcesoари за баня Свищов Севлиево	1
16	Разград	2
17	г	1
18	Никопол	2
19	б	1
20	1. Перник, 2. Пазарджик, 3. Кърджали, 4. Свищов, 5. Ямбол, 6. Добрич, 7. Шумен, 8. Разград, 9. Пловдив, 10. Габрово	10

Скала за оценяване:

До 11 т. – слаб 2

12 – 17 т. – среден 3

18 – 29 т. – добър 4

30 – 41 т. – мн. добър 5

42 – 47 т. – отличен 6

Изходно равнище

Въпрос	Отговор	Точки
1	г	1
2	Олтоманци и Логодаж	2
3	б	1
4	б	1
5	а	1
6	б	1
7	Юни, септември, декември, август, климатични области	5
8	Температура, валежи	2
9	Област със средиземноморско климатично влияние, зимно пълноводие и есенно маловодие	3
10	а) Рабиша, Паничище б) Седемте рилски ез. и др. в Рила и Пирин в) Сребърна г) Бургаско, Поморийско, др.	4
11	б	1
12	община	2
13	г	1
14	Обработваема земя	2
15	а	1
16	Оряхово – Козлодуй	2
17	в	1
18	в	1
19	Вторичен	2
20	1. Калотина, 2. Гюешево, 3. Кулата, 4. Ботев, 5. Вихрен, 6. Янтра, 7. Искър, 8. Сребърна, 9. Копринка, 10. Поморийско, 11. Леденика, 12. Духлата, 13. Ловеч, 14. Хасково, 15. Кюстендил, 16. Пампорово, 17. Албена, 18. Вършец, 19. Горна Оряховица, 20. Стара Загора	20

Скала за оценяване:
 До 11 т. – слаб 2   18 – 29 т. – добър 4
 12 – 17 т. – среден 3   30 – 41 т. – мн. добър 5
     42 – 47 т. – отличен 6

ПРИМЕРНИ ТЕСТОВЕ ЗА КОНТРОЛ

Забележка: Предложените тестове са ориентировъчни и може да се използват от учителите по тяхна преценка. Да се има предвид, че по смисъла на Наредба 11 входно равнище се прави върху учебен материал, изучаван през предходната учебна година.

ТЕСТ – ВХОДНО РАВНИЩЕ – ВАРИАНТ 1

1. За коя от границите на България се отнася характеристиката?

„Простира се от устието на р. Тимок до гр. Силистра. Важни ГКПП са при Русе и Видин.“

.....

2. Най-западната точка на България е:

- а) седловината край вр. Връшка чука
- б) вр. Вейката
- в) устието на р. Тимок
- г) нос Шабла

3. С коя съседна държава се осъществяват връзките ни чрез ГКПП Гюешево?

.....

4. В коя от двойките има несъответствие?

- а) Дунавска равнина – Шуменско плато
- б) Стара планина – Голям Перелик
- в) Горнотракийска низина – река Марица
- г) Рило-Родопска област – вр. Вихрен

5. Най-големи находища на оловно-цинкови руди в България има в:

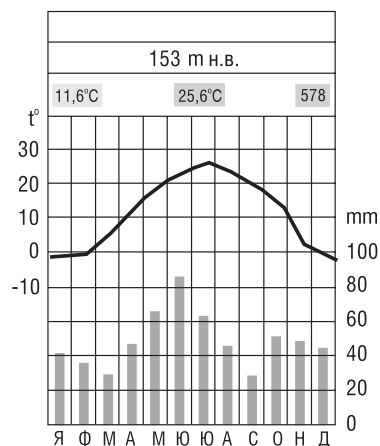
- а) Родопите
- б) Стара планина
- в) Рила
- г) Пирин

6. За кои форми на релефа в България са характерни температурни инверсии?

- а) пещерите
- б) затворените котловини
- в) равнините
- г) платата

7. За коя климатична област в България се отнася климатограмата?

.....

8. Къде в България е измерена абсолютна максимална температура от +45,2°C?

- а) Пловдив
- б) Сандански
- в) Садово
- г) Севлиево

9. Коя от реките от Черноморския водосборен басейн се влива пряко в Черно море?

- а) Искър
- б) Янтра
- в) Камчия
- г) Огоста

10. Кой е най-горещият минерален извор в България?

.....

11. Кой от почвените типове е характерен само за Северна България?

- а) кафяви горски
- б) алувиално-ливадни
- в) сиви горски
- г) смолници

12. Определете за коя природна област се отнася текстът.

„Заема преходно географско положение, включва разнообразни форми на котловини, планини, речни долини. На територията на областта е разположен най-старият природен парк в България – Витоша.“

.....

13. Кой от изводите за населението на България е погрешен?

- а) След Освобождението в България са живели над 3 милиона души.
- б) Нараства броят на възрастните хора в страната.
- в) Младите хора в България имат висок дял от населението.
- г) Населението на страната застарява.

14. Посочете пример за град, възникнал през римската епоха.

.....

15. Съотнесете вида власт с държавните органи, които я изпълняват.

А. Законодателна власт	а) Министерски съвет
Б. Изпълнителна власт	б) Народно събрание
В. Съдебна власт	в) Висш съдебен съвет

16. Запишете административно-териториалните единици във вярната последователност (във възходящ ред) според деленето на страната.

.....

17. Коя от стопанските дейности НЕ се отнася към добивните?

- а) земеделие
- б) риболов
- в) дърводобив
- г) производство на хартия

18. Кой от посочените фактори за развитие на стопанството се отнася към обществените?

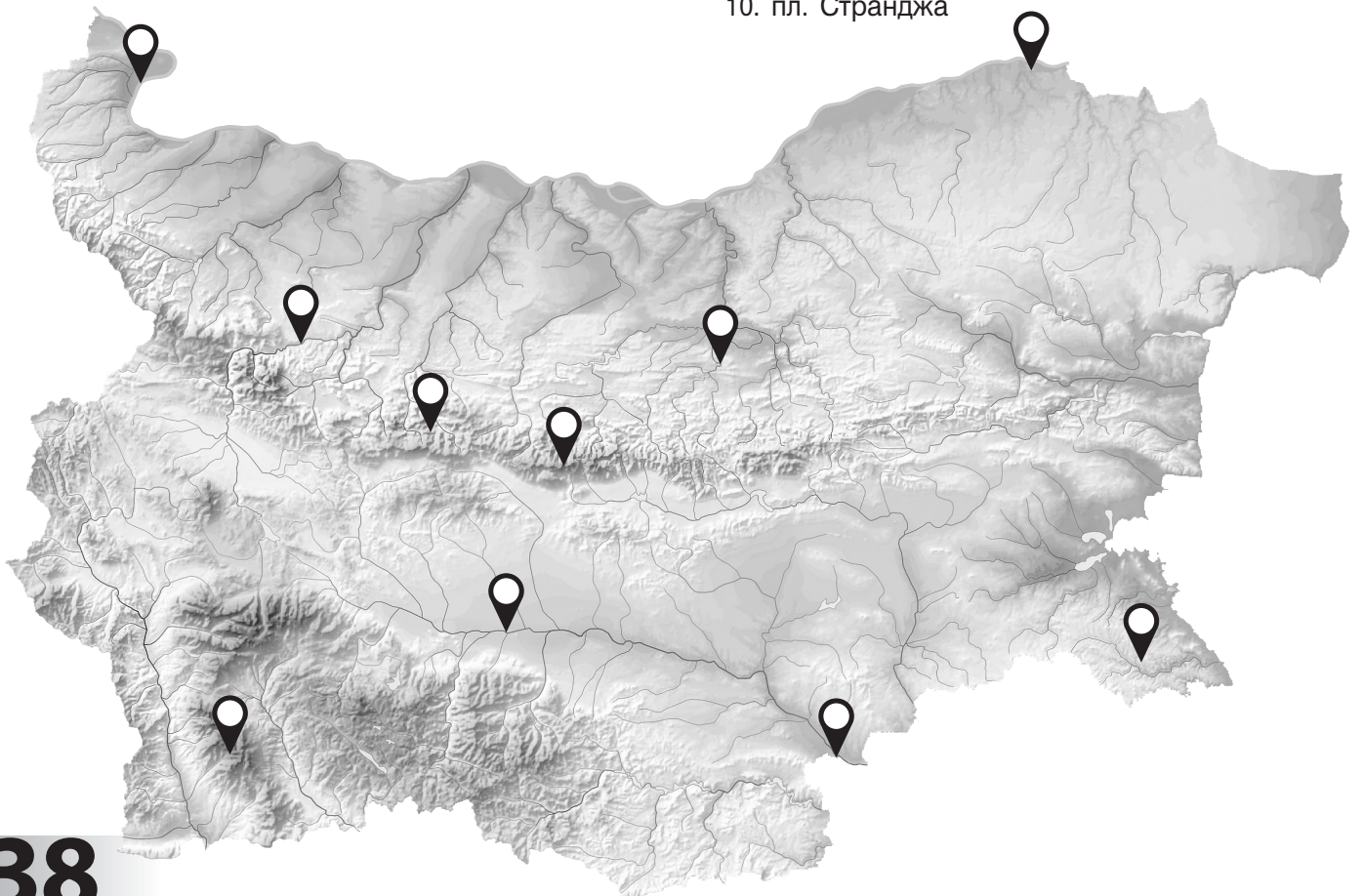
- а) релеф
- б) полезни изкопаеми
- в) население
- г) климат

19. Запишете между кои селища е построена първата железопътна линия през 1866 г.

.....

20. Нанесете на картосхемата местоположението на:

1. ГКПП Капитан Андреево, 2. пл. Пирин,
3. Стара планина, 4. река Искър,
5. ез. Сребърна, 6. Пловдив, 7. Видин,
8. вр. Ботев, 9. Велико Търново,
10. пл. Странджа

1. За коя от границите на България се отнася характеристиката?

„Чрез нея се осъществяват търговските връзки с много страни. Има отлични природни ресурси за развитие на туризма.“

2. Най-южната точка на България е:

- а) седловината край вр. Връшка чука
- б) нос Шабла
- в) устието на р. Тимок
- г) вр. Вейката

3. С коя съседна държава се осъществяват връзките чрез ГКПП Кулата?

4. В коя от двойките има несъответствие?

- а) Дунавска равнина – р. Тунджа
- б) Стара планина – вр. Ботев
- в) Горнотракийска низина – Чирпански възвишения
- г) Рило-Родопска област – пл. Пирин

5. Най-големи находища на лигнитни въглища има при:

- а) Своге
- б) Раднево и Гълъбово
- в) Перник и Бобовдол
- г) Сливен и Твърдица

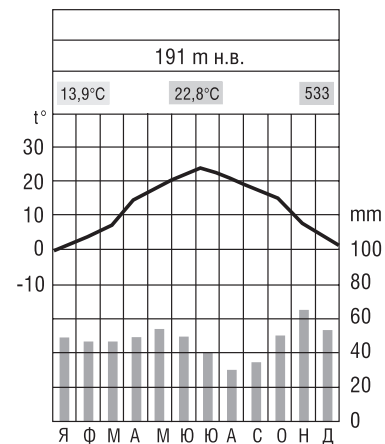
6. За кои територии на България е характерен вятърът фьон?

- а) Черноморието
- б) северното подножие на планините
- в) речните долини
- г) низините

7. За коя климатична област в България се отнася климатограмата?

.....

.....

8. Къде в България е измерена абсолютната минимална температура –38,3°C?

- а) Плевен
- б) Трън
- в) Силистра
- г) Смолян

9. Кое от езерата НЕ е разположено по Черноморското крайбрежие?

- а) Шабленско
- б) Поморийско
- в) Сребърна
- г) Бургаско

10. Къде в България има езера, образувани след стопяването на ледниците?

11. Кой от почвените типове НЕ е характерен за Северна България?

- а) черноземни
- б) сиви горски
- в) кафяви горски
- г) канелени

12. Определете за коя природна област в България се отнася текстът.

„Заема обширни територии в Югозападна България. Поделя се на четири подобласти. Тук са обявени два от трите национални парка в България.“

13. Кой от изводите за населението на България е погрешен?

- а) Най-голяма гъстота имат районите на големите градове.
- б) Над 70% от населението живеят в градовете.
- в) Делът на младите хора намалява.
- г) Броят на населението се увеличава.

14. Кой от градовете е с население под 100 хил. души?

- а) Пловдив
- б) Русе
- в) Плевен
- г) Бургас

15. Посочете пример за град, възникнал по време на елинската епоха.

.....

16. Съотнесете вида власт с държавните органи, които я изпълняват.

А. Законодателна власт	а) Министерски съвет
Б. Изпълнителна власт	б) Народно събрание
В. Съдебна власт	в) Висш съдебен съвет

17. Запишете във възходящ ред административно-териториалните единици в страната.

.....

.....

.....

Кметство, област, община

18. Коя от стопанските дейности НЕ се отнася към обслужващите?

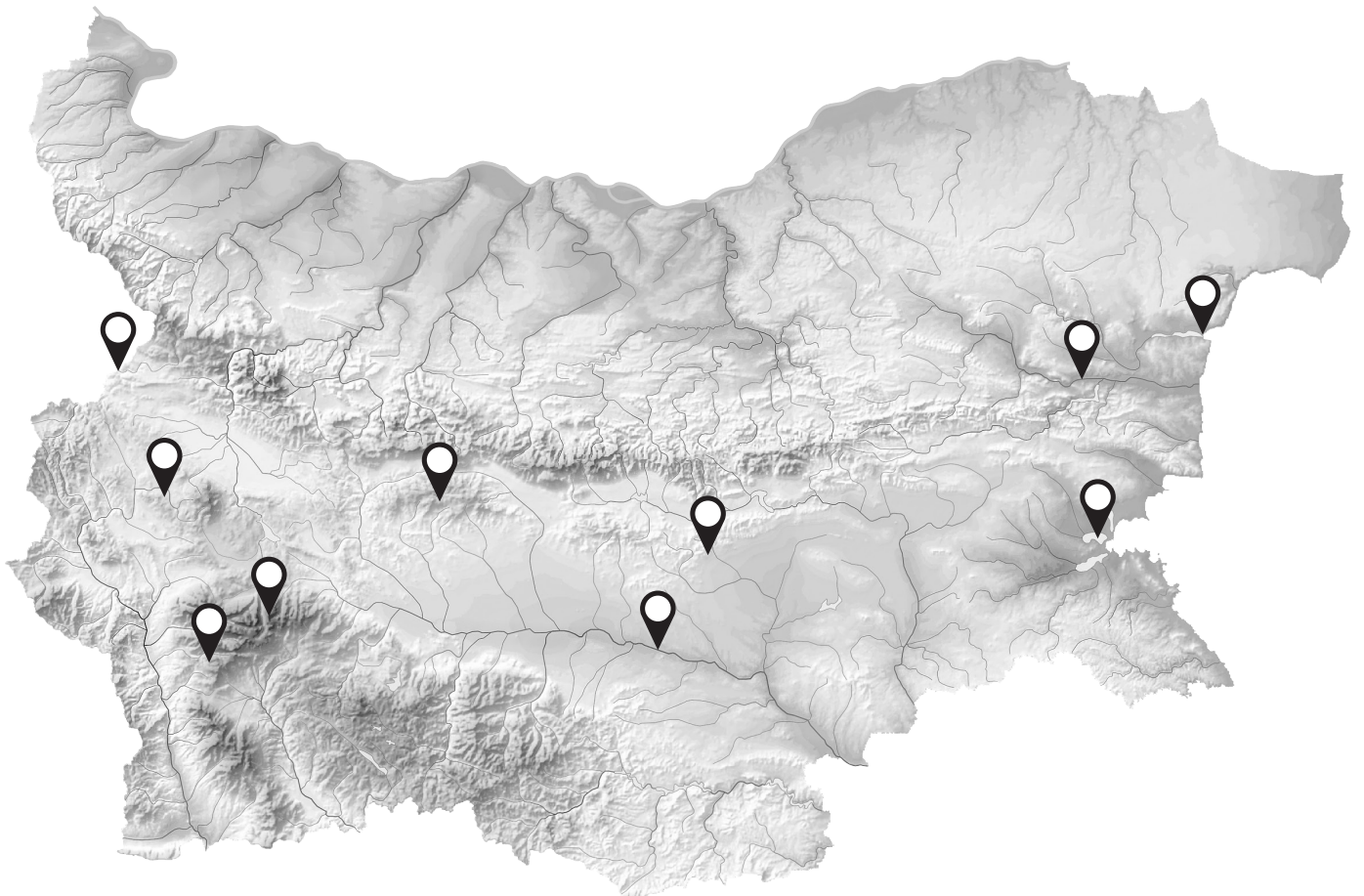
- а) транспорт
- б) енергетика
- в) туризъм
- г) образование

19. Какво се произвежда в първата българска фабрика, открита през 1834 г. в Сливен?

.....

20. Надпишете на картосхемата местоположението на изброените обекти.

1. ГКПП Калотина
2. Река Марица
3. Пл. Рила
4. Стара Загора
5. Бургаско ез.
6. Вр. Мусала
7. Варна
8. Река Камчия
9. Средна гора
10. Перник

**ТЕСТ – ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ НА БЪЛГАРИЯ.
ПРИРОДНИ КОМПОНЕНТИ – ВАРИАНТ 1**

1. На границата с коя съседна държава е разположен ГКПП Олтоманци?

- а) Сърбия   в) Македония
б) Румъния   г) Гърция

2. Българските териториални води включват морска ивица, широка:

- а) 24 мили   в) 6 мили
б) 48 мили   г) 12 мили

3. Кой е „най-младият“ в геоложко отношение вулкан у нас?

4. В кои от посочените скали НЕ се развиват карстови процеси?

- а) доломити   в) мрамори
б) гранити   г) варовици

5. Коя пещера е разположена в Дунавската равнина?

- а) Орлова чука   в) Съева дупка
б) Леденика   г) Ягодинска пещера

6. Кой от посочените въглищни басейни е с кафяви въглища?

- а) Ломски   в) Балканбас
б) Бобовдолски   г) Елховски

7. Находища на кое нерудно полезно изкопаемо са разкрити около Провадия и Омуртаг?

8. Теоретично до колко часа годишно може да достигне слънчевото греене в нашите географски ширини?

- а) 6400 ч
б) 2500 ч
в) 4500 ч
г) 1800 ч

9. Кой от посочените местни ветрове се проявява по южните склонове на Стара планина около гр. Сливен?

- а) фьон   в) бора
б) бриз   г) планинско-долинен

10. Посочете към коя отточна област се оттичат 43% от повърхностните води у нас.

11. Коя от реките е ляв приток на р. Марица?

- а) Чепинска река   в) Харманлийска река
б) Луда Яна   г) Въча

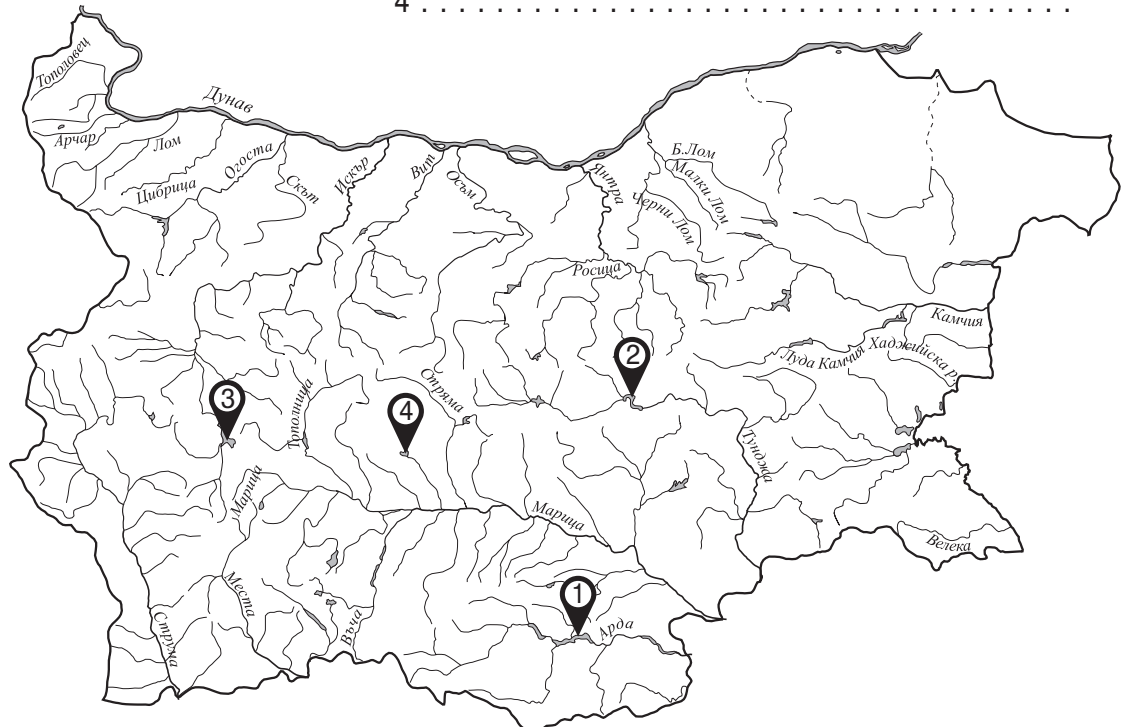
12. Посочете най-голямото по площ естествено езеро у нас.

13. В кое селище НЯМА минерални води?

- а) Вонеща вода   в) Банкя
б) Стрелча   г) Раковски

14. Посочете наименованията на язовирите на картата.

- 1 .....
2 .....
3 .....
4 .....

15. Кой почвен тип НЕ се среща в Южна България?

- а) канелени горски почви
- б) жъртоземни почви
- в) смолници
- г) сиви горски почви

16. Каква част от площта на България заемат горите?

Около .....%

17. Подчертайте вида, който НЕ се отнася към тревната растителност.

власатка, садина, клек, ливадина, детелина, коило

18. В зоогеографско отношение България се отнася към:

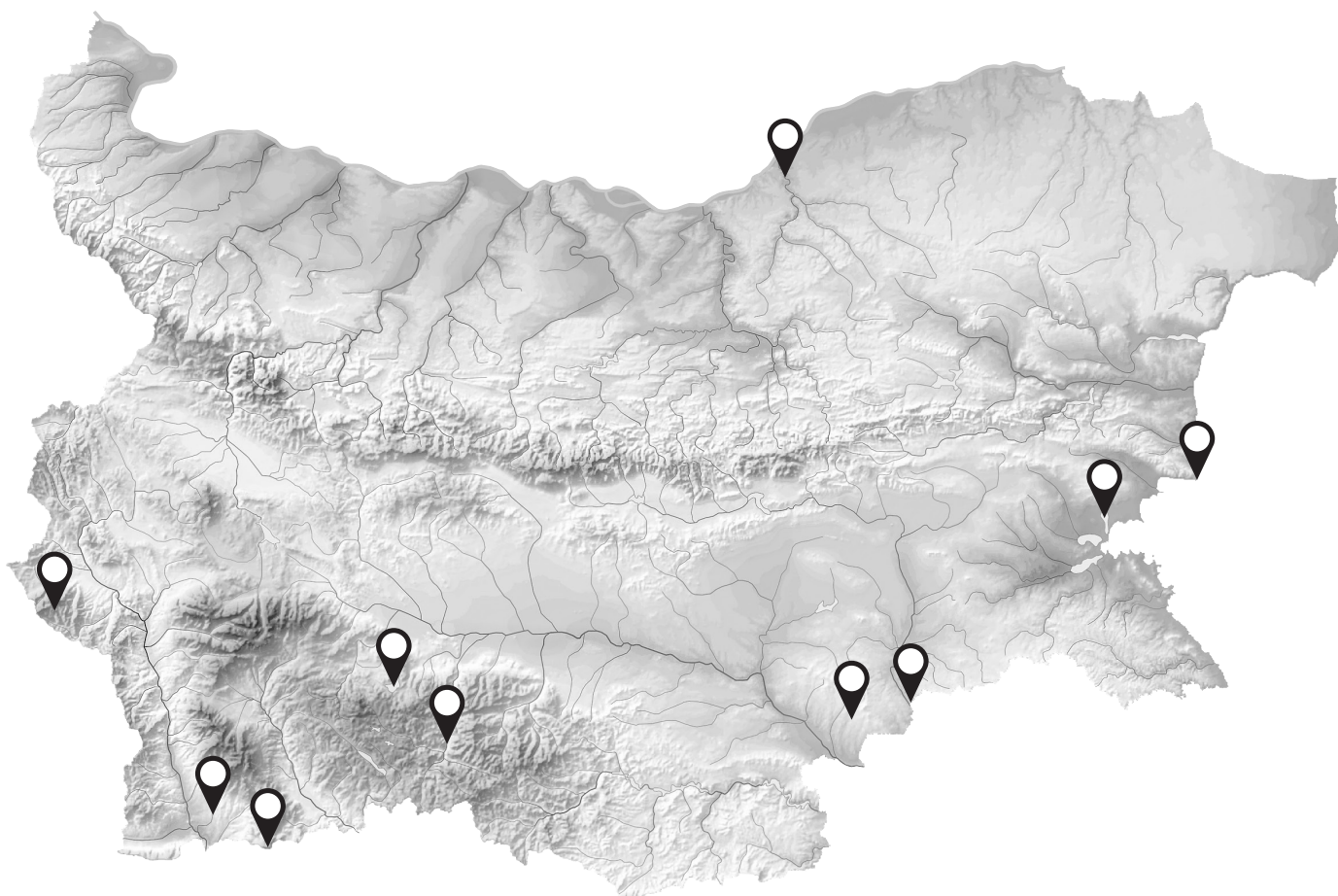
..... зоогеографска област.

19. Посочете три вида риби, които обитават Черно море.

- 1 .....
- 2 .....
- 3 .....

20. Открийте и запишете номерираните обекти на картата.

- 1. Сакар
- 2. вр. Гоцев връх
- 3. нос Емине
- 4. р. Вьча
- 5. р. Русенски Лом
- 6. Мелнишки пирамиди
- 7. яз. „Батак“
- 8. Атанасовско езеро
- 9. Осогово
- 10. ГКПП Лесово

**ТЕСТ – ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ НА БЪЛГАРИЯ.
ПРИРОДНИ КОМПОНЕНТИ – ВАРИАНТ 2**

1. На границата с коя съседна държава е разположен ГКПП Илинден?

- а) Сърбия
- б) Турция
- в) Гърция
- г) Република Северна Македония

2. България е пълноправен член на Европейския съюз от 1.01.:

- а) 2005 г.
- б) 2011 г.
- в) 2007 г.
- г) 2003 г.

3. Изветрянето и денудационните процеси са причина за образуването край с. Стоб на:

4. Коя от посочените форми на релефа НЕ се образува от глациалните процеси?

- а) трогови долини
- б) моренни хълмове
- в) карлинги
- г) въртопи

5. Коя пещера НЕ е разположена в Родопите?

- а) Снежанка
- б) Духлата
- в) Дяволското гърло
- г) Ягодинската пещера

6. Посочете кой от възглицните басейни НЕ е с лигнитни възглица.

- а) Софийски
- б) Балканбас
- в) Маришки
- г) Ломски

7. Кое нерудно полезно изкопаемо има находища край Сандански и с. Михалково (Девинско)?

8. Средната сума на валежите у нас е около:

- а) 450 mm
- б) 670 mm
- в) 830 mm
- г) 960 mm

9. По северните склонове на Витоша, Стара планина, Родопите се проявява през ранна пролет местният вятър:

- а) бора
- б) фьон
- в) планинско-долинен
- г) бриз

10. Посочете към коя отточна област се оттичат 57% от повърхностните води у нас.

11. Коя от реките се влива в р. Янтра?

- а) Драговищица
- б) Тополница
- в) Росица
- г) Цибрица

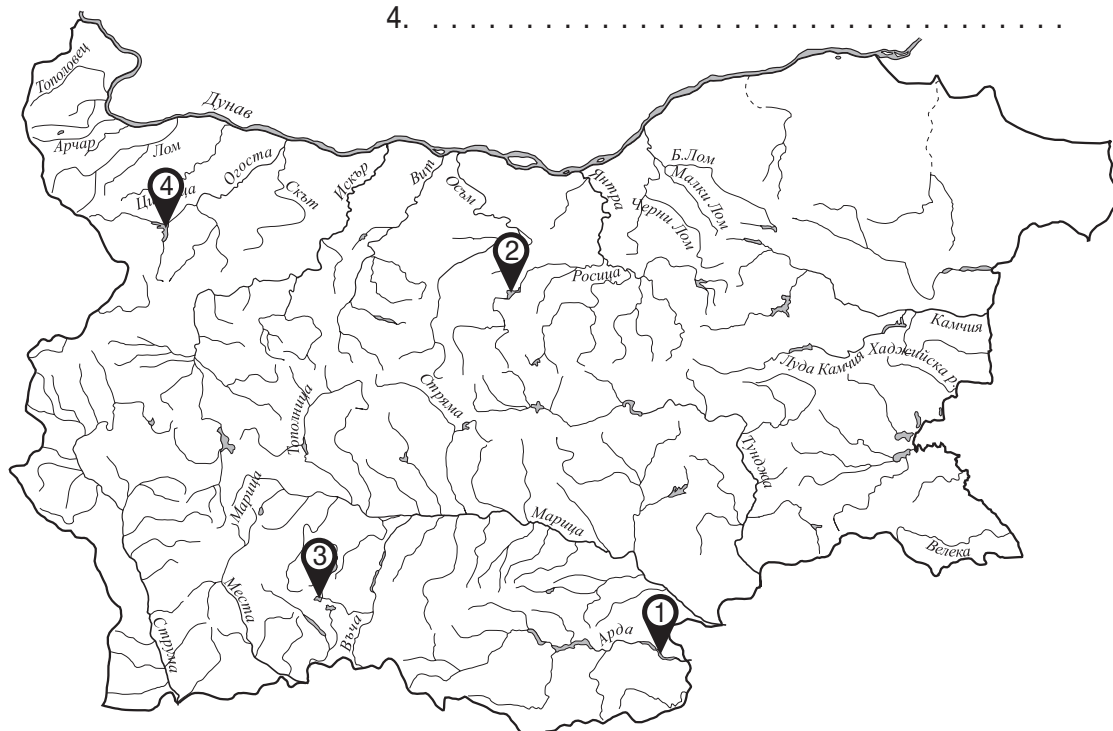
12. Посочете езерото с най-голям воден обем у нас.

13. В кое от посочените селище НЯМА минерални води?

- а) Вършец
- б) Сапарева баня
- в) Генерал Тошево
- г) Девин

14. Посочете наименованията на язовирите на картата.

- 1. ....
- 2. ....
- 3. ....
- 4. ....

15. За кой почвен тип се отнася характеристиката?

„Разпространени са в най-високите части на Дунавската равнина и Предбалкана до около 800 м н.в. Съдържанието на хумус е около 2% и на места на тях се отглеждат картофи, ръж, овес, овощия.“

- а) кафяви горски почви
- б) канелени горски почви
- в) сиви горски почви
- г) смолници

16. Допълнете.

Растителността на България се отнася към югоизточната провинция на . . . . .
. . . . . флористична област.

17. Подчертайте вида, който НЕ се отнася към храстовата растителност.

къпина, люляк, хвойна, ясен, смрадлика, драка

18. През територията на страната преминава границата между:

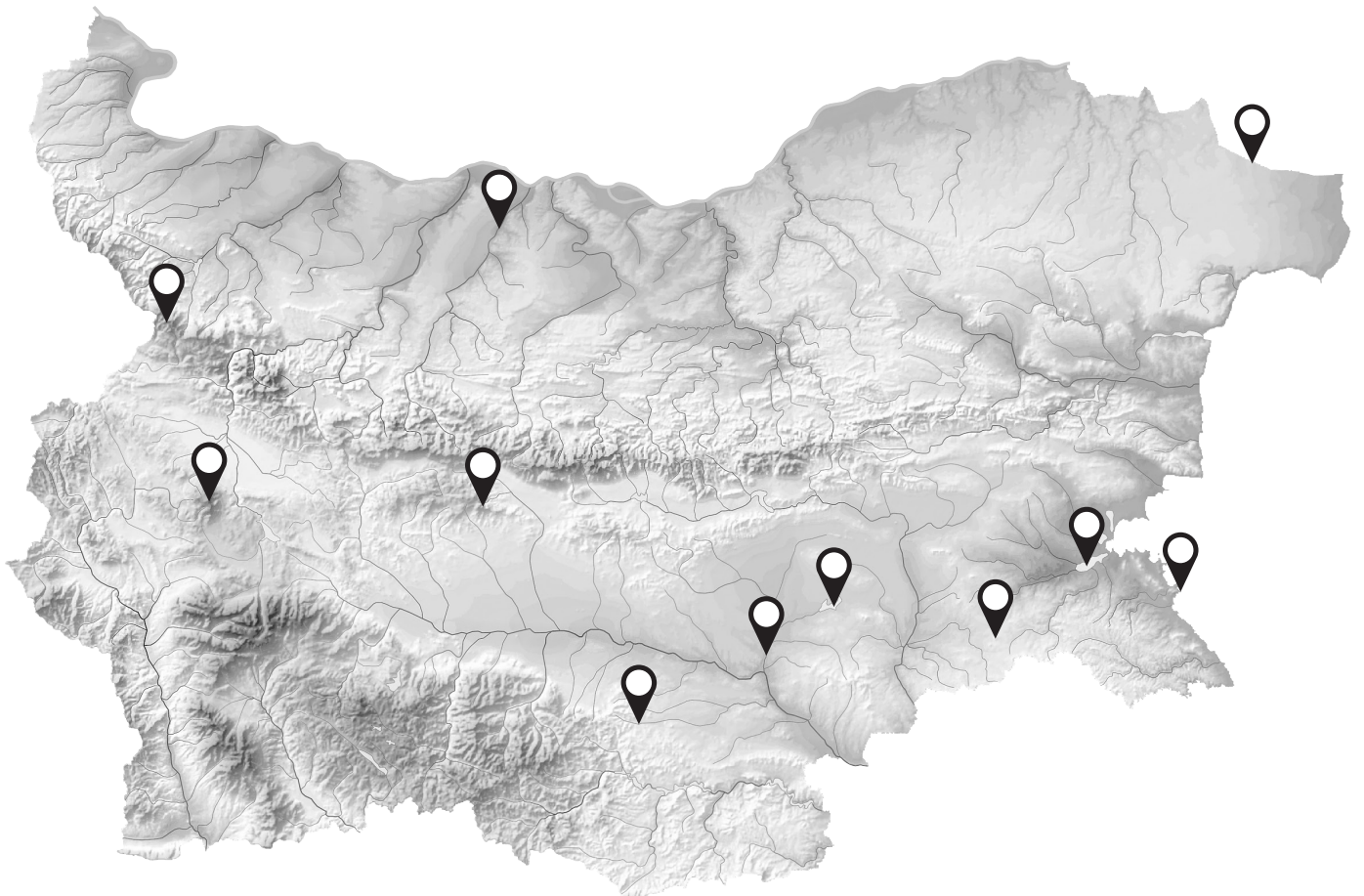
. . . . . и . . . . .
. . . . .
зоогеографска подобласт.

19. Посочете три вида риби, характерни за нашите реки.

- 1. . . . .
- 2. . . . .
- 3. . . . .

20. Открийте и запишете с номерата им обектите на картата.

- 1 – Странджа
- 2 – вр. Ком
- 3 – Маслен нос
- 4 – Витоша
- 5 – р. Вит
- 6 – р. Сазлийка
- 7 – яз. „Тракиец“
- 8 – Мандренско езеро
- 9 – вр. Богдан
- 10 – ГКПП Йовково

ТЕСТ – ПРИРОДНА СРЕДА НА БЪЛГАРИЯ – ВАРИАНТ 1

1. На запад Дунавската равнина граничи с река:

.....

2. Кое от полезните изкопаеми НЕ се среща в Дунавската равнина?

- а) каолин
- б) гипс
- в) перлит
- г) огнеупорни глини

3. Кой от защитените природни обекти е в Дунавската равнина?

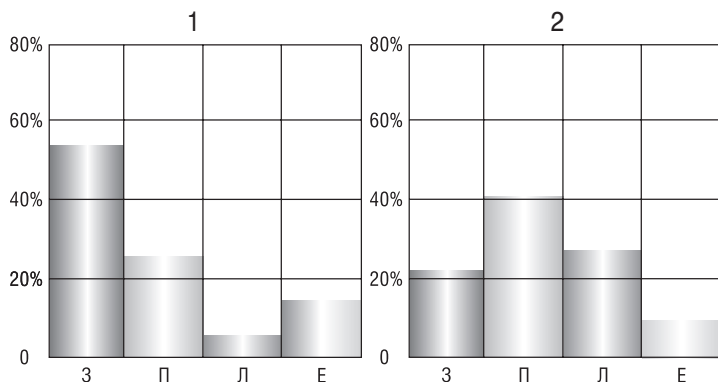
- а) Природен парк „Българка“
- б) Резерват „Парангалица“
- в) природна забележителност „Чудните скали“
- г) Природен парк „Персина“

4. Кой проход е границата между Западна Стара планина и Централна Стара планина?

.....

5. Коя от посочените хидрограми е на р. Вит?

.....

6. По северните склонове на коя планина се срещат кестенови гори?

- а) Странджа
- б) Берковска планина
- в) Преславска планина
- г) Витоша

7. Коя от изброените НЕ се отнася към Забалканските котловини? Подчертайте.

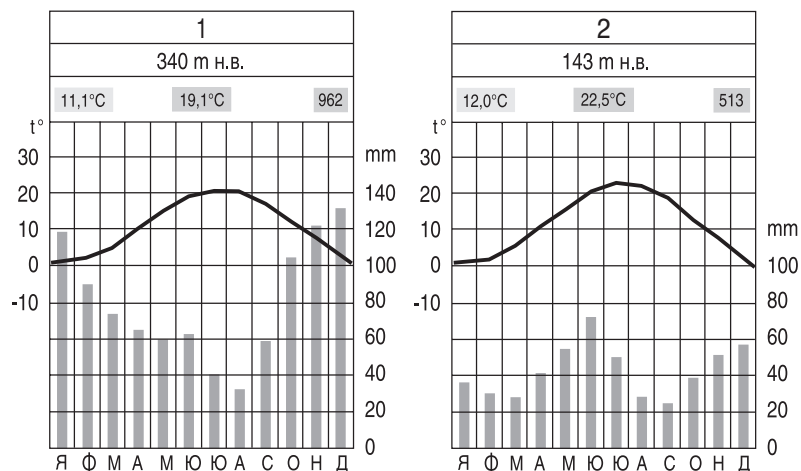
Саранска, Карнобатска, Долнобанска, Камарска, Айтоска, Карловска

8. Коя от планините НЕ е разположена в Краището?

- а) Голо бърдо
- б) Верила
- в) Конявска планина
- г) Плана

9. Коя от климатограмите е на станция Малко Търново?

.....

10. Кои възвишения в Тракийско-Странджанската област са разположени най-западно?

- а) Чирпанските възвишения
- б) Манастирските възвишения
- в) Светиилийските възвишения
- г) Дервентските възвишения

11. Подчертайте планината, която НЕ се отнася към Осогово-Беласишката планинска редица.

Влахина планина, Огражден, Малешевска планина, Милевска планина

12. Кой растителен вид НЕ се среща по долината на р. Струма?

- а) чинар
- б) лавровишня
- в) вечнозелен дъб
- г) червена хвойна

13. Коя седловина е разположена между Рила и Пирин?

.....

.....

14. Кои езера са разположени в Рила?

- а) Кременски езера
- б) Урдини езера
- в) Валявишки езера
- г) Василашки езера

15. Между Западните Родопи и Пирин е разположен проломът:

.....

16. Кой от ридовете НЕ е част от Западните Родопи?

- а) Дъбраш
- б) Алабак
- в) Преспа
- г) Жълти дял

17. Кои от минералните извори НЕ са разположени в Западните Родопи?

- а) Девин
- б) Михалково
- в) Сапарева баня
- г) Наречен

18. Как са подредени от запад на изток язовирите: „Ивайловград“, „Кърджали“ и „Студен кладенец“? На коя река са разположени?

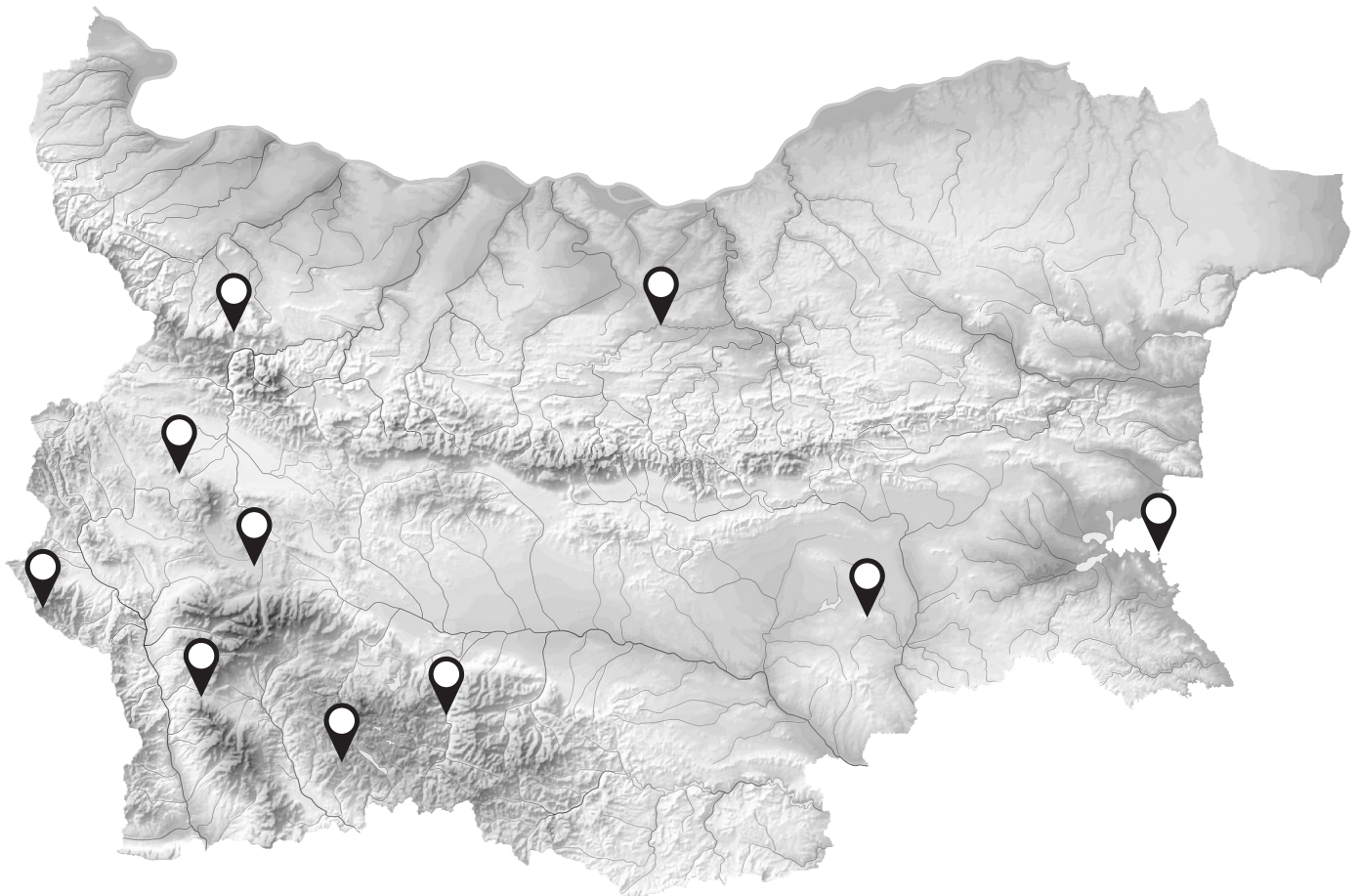
.....

19. Коя от реките, вливащи се в Черно море, е разположена най-северно?

- а) Ропотамо
- б) Камчия
- в) Резовска река
- г) Велека

20. Открийте и запишете с номерата им обектите на картата.

1. р. Росица
2. остров Св. Анастасия
3. вр. Руен
4. Природен парк „Врачански Балкан“
5. планината Люлин
6. р. Въча
7. Самоковска котловина
8. седловина Предела
9. Манастирски възвишения
10. рид Дъбраш

ТЕСТ – ПРИРОДНА СРЕДА НА БЪЛГАРИЯ – ВАРИАНТ 2

1. Коя от алувиалните низини покрай р. Дунав е разположена най-източно?

.....

2. Кое от полезните изкопаеми се среща в Дунавската равнина?

- а) трас
- б) каменна сол
- в) флуорит
- г) мрамори

3. Кой от защитените природни обекти НЕ е в Дунавската равнина?

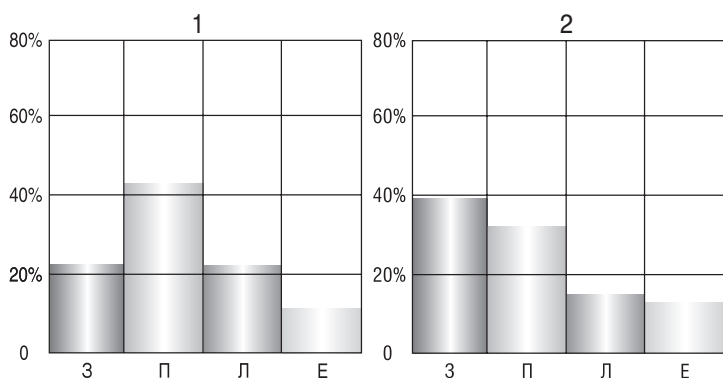
- а) резерват „Чупрене“
- б) Природен парк „Русенски Лом“
- в) резерват „Сребърна“
- г) Природен парк „Шуменско плато“

4. Кой проход е граница между Централна Стара планина и Източна Стара планина?

.....
.....

5. Коя от посочените хидрограми е на р. Арда?

.....

6. Мурата е характерен иглолистен вид за:

- а) Средна гора и Витоша
- б) Малешевска планина и Осогово
- в) Странджа и Сакар
- г) Рила и Пирин

7. Коя от котловините е разположена между Казанлъшката и Карнобатската котловина?

.....

8. Коя планина НЕ е в Средногорието?

- а) Люлин
- б) Милевска планина
- в) Витоша
- г) Сърнена Средна гора

9. Кой е първият български резерват, обявен в планината Странджа?

.....

10. Коя река НЕ е ляв приток на р. Марица?

- а) Сазлийка
- б) Яденица
- в) Тополница
- г) Пясъчник

11. Коя от котловините НЕ се намира по долината на р. Струма? Подчертайте.

Санданско-Петричка, Самоковска, Симитлийска, Благоевградска

12. Кой растителен вид е характерен за долината на р. Струма?

- а) черна мура
- б) конски кестен
- в) източен бук
- г) чинар

13. Коя седловина разделя Пирин от планината Славянка?

.....

14. Кое езеро се намира в Пирин?

- а) Окото
- б) Попово езеро
- в) Леденото езеро
- г) Смердливото езеро

15. От какви скали е изграден най-високият дял на Пирин?

.....

16. Кой от ридовете НЕ е част от Източните Родопи?

- а) Мъгленик
- б) Гората
- в) Чернатица
- г) Стърмни рид

17. Кой от резерватите НЕ е в Родопите?

- а) „Мантарица“
- б) „Царичина“
- в) „Червената стена“
- г) „Дупката“

18. Коя от реките е десен приток на р. Арда?

Подчертайте.

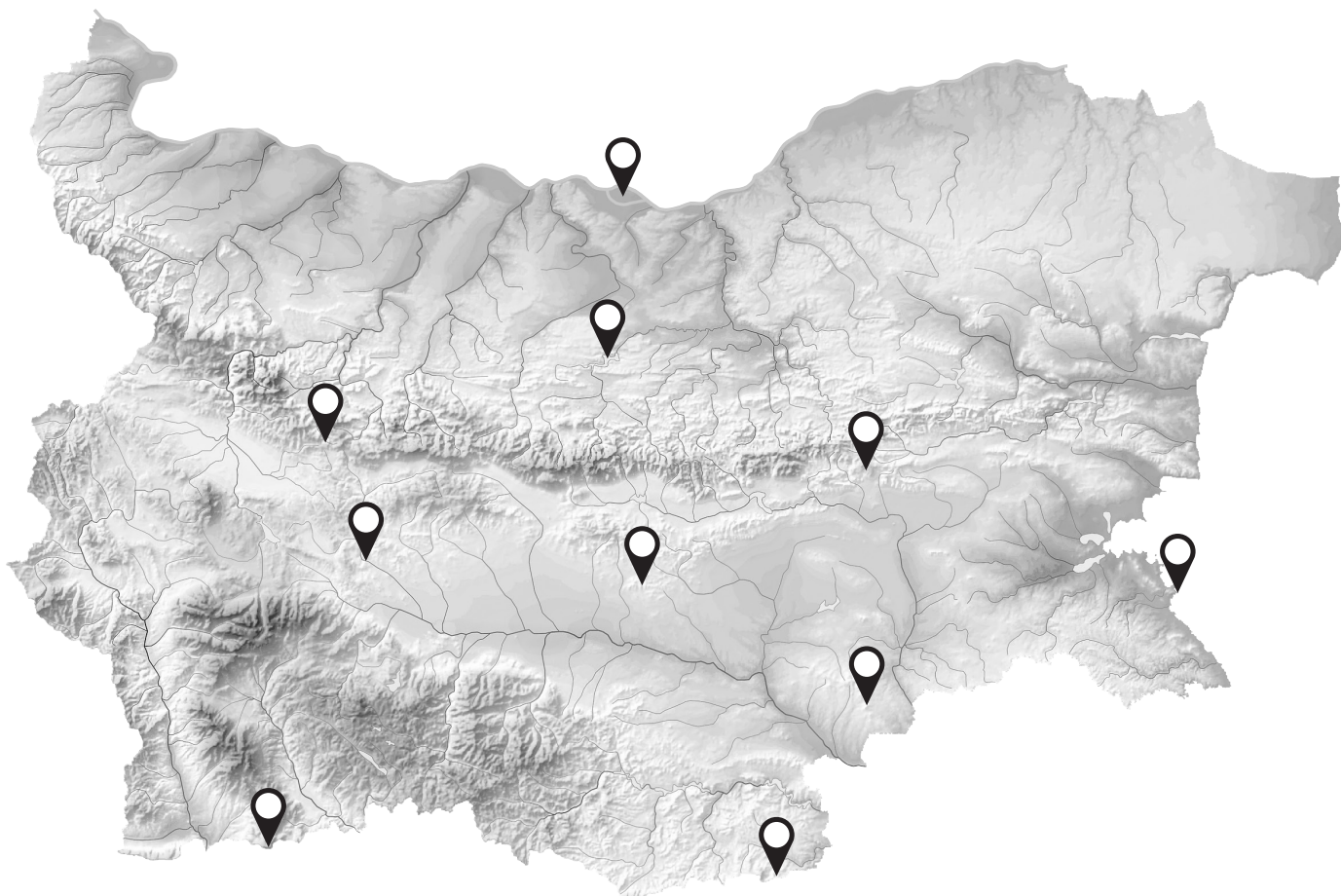
Боровица, Крумовица, Малка Арда, Перперек

19. Коя от реките се влива най-южно по черноморското ни крайбрежие?

- а) р. Батова
- б) р. Велека
- в) р. Ахелой
- г) р. Ропотамо

20. На картосхемата запишете с цифровия код обектите.

- 1. р. Тополница
- 2. остров Белене
- 3. вр. Гоцев връх
- 4. Природен парк „Сините камъни“
- 5. планина Сакар
- 6. Маслен нос
- 7. проход Витиня
- 8. Чирпански височини
- 9. рид Мъгленик
- 10. яз. „Ал. Стамболийски“

ТЕСТ – НАСЕЛЕНИЕ, СЕЛИЩА, АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ – ВАРИАНТ 1

---

1. От коя година започват официалните преброявания на населението в България?

- а) 1900
- б) 1880
- в) 1892
- г) 1905

2. Запишете основните фактори, оказващи влияние върху естественото движение на населението.

.....
.....
.....

3. Кой от изброените показатели за населението може да има отрицателна стойност?

- а) раждаемост
- б) смъртност
- в) детска смъртност
- г) естествен прираст

4. В кои части на България има най-ниска раждаемост на населението?

- а) Източна Стара планина
- б) Лудогорието
- в) Северозападна България
- г) поречието на р. Места

5. Понастоящем с най-голям дял са вътрешните миграции с направление:

- а) село – село
- б) град – село
- в) село – град
- г) град – град

6. В коя от страните към момента има значителна по брой българска общност?

- а) Великобритания
- б) Унгария
- в) Китай
- г) Бразилия

7. Застаряването на населението е резултат от:

- а) промените в селищната мрежа
- б) ниската раждаемост и емиграцията на младо население
- в) промените в гъстотата на населението
- г) по-голямата заетост в непроизводствената сфера на стопанството

8. Запишете в кои части на България има най-малък дял градско население?

.....
.....
.....

9. След 1990 г. у нас се увеличава дялт на заетите в:

- а) добивната промишленост
- б) земеделието
- в) търговията и услугите
- г) преработващата промишленост

10. Кой от посочените градове има население над 100 000 ж.

- а) Ямбол
- б) Шумен
- в) Габрово
- г) Стара Загора

11. Запишете къде в България започнаха да се формират градски агломерации.

.....
.....
.....

12. Кой от посочените градове НЕ е разположен на р. Дунав?

- а) Оряхово
- б) Силистра
- в) Севлиево
- г) Тутракан

13. Кой от посочените фактори НЯМА връзка с промените в броя на градското население?

- а) обявяването на села за градове
- б) присъединяването на села като квартали на градове
- в) естественият прираст на градското население
- г) начинът на застрояване на градската територия

14. Кой от изброените градове НЕ е в Средногорието?

- а) Стрелча
- б) Ихтиман
- в) Панагюрище
- г) Раковски

15. В коя област се намират старите български столици Плиска и Велики Преслав?

- а) Варненска
- б) Шуменска
- в) Великотърновска
- г) Търговищка

16. Напишете имената на три от най-големите по население села в България.

.....
.....
.....

17. Кои са основните функции на градовете Хисаря, Баня и Вършец?

- а) курортно дело и балнеолечение
- б) промишлени
- в) транспортни
- д) други

18. По Конституция България е:

- а) президентска република
- б) република с парламентарно управление
- в) конституционна монархия
- г) с друга форма на управление

19. Президентът на Република България се избира за срок от:

- а) пет години
- б) четири години
- в) шест години
- г) пожизнено

20. За коя част на България се отнася характеристиката?

„Крайно неблагоприятната демографска ситуация се свързва с обезлюдяването на пограничните и планинските територии, влошаването на възрастовата структура на населението и качеството на работната сила, чийто брой непрекъснато намалява. Тази част на България е с най-малък брой население и с най-ниска стойност на средната гъстота – 40 г./км².“

.....

ТЕСТ – НАСЕЛЕНИЕ, СЕЛИЩА, АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНО ДЕЛЕНИЕ – ВАРИАНТ 2

1. Кое от твърденията е невярно?

- а) Жените в България имат по-голяма продължителност на живота в сравнение с мъжете.
- б) С най-запазена възрастова структура у нас е населението в Краище, Северозападна България, Странджа.
- в) Гр. София притежава значителна част от работната сила и интелектуалните ресурси на България.
- г) През последните десетилетия образователната структура на населението в България бързо се подобрява.

2. Запишете основните фактори, оказващи влияние върху механичното движение на населението.

.....
.....
.....
.....

3. От коя година в България стойностите на смъртността са по-високи от тези на раждаемостта?

- а) 1975
- б) 1990
- в) 1999
- г) 1980

4. Естественото движение на населението НЕ зависи от:

- а) възрастовата структура на населението
- б) териториалната организация на селищата
- в) жизненото равнище на населението
- г) развитието на здравеопазването

5. Процесът на обезлюдяване в България засяга най-силно:

- а) крайградските територии
- б) Лудогорието
- в) планинските и пограничните части
- г) Черноморското крайбрежие

6. Изселванията на население от България след 1990 г. представляват емиграция главно по:

- а) икономически причини
- б) политически причини
- в) екологични причини
- г) религиозни причини

7. Градското население на България нараства най-бързо през периода:

- а) 1878 – 1900 г.
- б) 1900 – 1914 г.
- в) между двете световни войни
- г) след Втората световна война

8. Коя религиозна общност е най-многобройна в България?

- а) източноправославните християни
- б) християните католици
- в) мюсюлманите
- г) християните протестанти

9. В България до Втората световна война най-голяма е била заетостта в:

- а) промишлеността
- б) земеделието
- в) транспорта
- г) туризма

10. Запишете по какви признаци могат да бъдат класифицирани селищата в България.

.....
.....
.....
.....
.....
.....

11. Най-малкият град в България е:

- а) Ахтопол
- б) Мелник
- в) Добринище
- г) Царево

12. Допишете изречението.

По своята същност урбанизацията представлява

.....
.....

13. Кой от изброените градове НЕ е областен център?

- а) Благоевград
- б) Хасково
- в) Димитровград
- г) Монтана

14. Поморие, Несебър, Созопол и други наши черноморски градове са възникнали по време на:

- а) древните траки
- б) Римската империя
- в) елинската колонизация на черноморското крайбрежие
- г) след заселването на славяните на Балканския полуостров

15. Кой наш град областен център отговаря на описанието?

„Възникнал е по времето на Римската империя като укрепено селище на р. Дунав. Определяща роля за съвременното му развитие имат неговите промишлени и транспортни функции. Там е изграден първият мост на р. Дунав, свързващ България и Румъния.“

- а) Видин
- б) Силистра
- в) Русе
- г) Свищов

16. Запишете някои от неблагоприятните последици, свързани с концентрацията на население в големите градове.

.....
.....
.....

17. Кои два манастира в България имат статут на населено място?

- а) Бачковски и Троянски
- б) Рилски и Клисурски
- в) Черепишки и Кремиковски
- г) Роженски и Земенски

18. Колко са общините в България?

- а) 160
- б) 300
- в) 265
- г) 257

19. Ръководството и осъществяването на вътрешната и външната политика на България е приоритет на:

- а) Народното събрание
- б) Министерския съвет
- в) Съдебната власт
- г) органите за местно самоуправление

20. Кой от градовете има най-добра снабденост със специалисти с висше образование?

- а) Монтана
- б) Търговище
- в) Велико Търново
- г) Кюстендил

ТЕСТ – СТОПАНСТВО – ВАРИАНТ 1

1. Кое събитие от 2007 г. е от основно значение за развитие на българската икономика в наши дни?

- а) членството на страната в НАТО
- б) влизането на страната в зоната на Шенген
- в) присъединяването на страната към ЕС
- г) приемането на еврото за официална валута

2. Открийте вярното твърдение за българската икономика.

- а) Българското стопанство не се развива на основата на пазарни принципи.
- б) Цените на стоките и услугите се определят чрез пазарните механизми на търсене и предлагане.
- в) Държавата е собственик на много компании и предприятия.
- г) България е част от общия пазар на НАТО.

3. Групирайте стопанските дейности според водещия фактор за развитието им.

1. Разработване на компютърен софтуер във Враца; 2. Отглеждане на пшеница в Добруджа; 3. Развитие на биоземеделие в Стара планина; 4. Отваряне на ресторанти в София	
А. Природногеографски фактори	
Б. Научно-технически прогрес	
В. Демографски фактор	
Г. Екологичен фактор	

4. Допълнете.

Сборът от площта на обработваемата земя, трайните насаждения, постоянно затревените площи, семейните градини и оранжерийните площи се нарича .....

5. Групирайте дейностите от първичния сектор по географски признак.

1. отглеждане на миди; 2. добив на иглолистна дървесина; 3. лов; 4. развъждане на пъстърва; 5. солодобив	
А. Родопи:	Б. Черноморско крайбрежие:

6. Съотнесете земеделските култури към регион с традиции в отглеждането им.

а. лозя	1. Добруджа
б. череша	2. Горнотракийска низина
в. сливи	3. Карнобатска котловина
г. ориз	4. Предбалкан
д. пшеница	5. Кюстендилска котловина

7. За кой от посочените подотрасли на животновъдството се отнася следното определение?

То е най-голям производител на животинска продукция (месо, мляко, кожи). Наложило се е благодарение на високата продуктивност на животните. Водещи са млечното и месо-млечното направление.

.....

8. Основните промишлени производства се разполагат в големите градове (заради работната сила), в близост до суровините (заради лесното им обработване) или около пристанищните центрове (заради вноса на суровини в страната). В коя от посочените дейности е налице разположение на производството покрай пристанища?

- а) цветна металургия
- б) нефтохимическо производство
- в) микроелектроника
- г) електропроизводство

9. Групирайте електроцентралите според екологичния отпечатък, който оставят, и характера на електропроизводство.

Баташки водосилови път; ТЕЦ „Марица изток 2“; Ветроенергиен парк „Калиакра“; АЕЦ „Козлодуй“; Централата за биогаз в с. Труд	
А. Традиционни енергийни източници	Б. Възобновяеми енергийни източници

10. Каква е основната пречка за по-доброто развитие на черната металургия в България?

- а) липсата на пазар
- б) липсата на развит транспорт
- в) липсата на капиталовложения
- г) липсата на суровинна база

11. Цветната металургия в България е свързана до голяма степен с оловно-цинковите руди в планината:

- а) Пирин
- б) Рила
- в) Родопи
- г) Витоша

12. Коя закономерност може да се изведе при териториалното разположение на земеделското машиностроене в България?

- а) Разполага се в големи градове.
- б) Разполага се в близост до пристанища.
- в) Разполага се в близост до металургични центрове.
- г) Разполага се в райони с равнинен и низинен релеф.

13. Кои полезни изкопаеми са суровини за производство на неорганични химични продукти?

- а) оловно-цинкови руди
- б) варовици и доломити
- в) природен газ и лигнитни въглища
- г) манганови и хромови руди

14. Кой от изброените е основен проблем в текстилната промишленост на България?

- а) поддържането на конкурентоспособност спрямо вносните стоки
- б) липсата на международни пазари за реализиране на родната продукция
- в) намирането на качествени суровини
- г) разнообразяването на асортимента

15. За кой подотрасъл на хранително-вкусовата промишленост се отнася следното определение?

„Особеност е, че суровините за нея са малотрайни и това налага производството да бъде съсредоточено в районите, където се произвеждат суровините.“

.....

16. Коя особеност НЕ се отнася за третичния сектор в България?

- а) Заема най-голям дял от БВП на страната.
- б) Има решаваща роля за свободното време на съвременния човек.
- в) Вложените инвестиции се възвръщат изключително бавно.
- г) Характеризира се със значителни териториални контрасти.

17. Посочете ключовите жп възли на картосхемата.

- 1. ....
- 2. ....
- 3. ....
- 4. ....

18. Посочете автомагистралите в България, кръстени на планини.

- 1. ....
- 2. ....

19. За кой град е характерна сезонност при използване на легловата база в хотелите?

- а) София
- б) Пловдив
- в) Несебър
- г) Велико Търново

20. От коя държава е най-големият брой чуждестранни туристи в България през последните години?

- а) Румъния
- б) Русия
- в) Северна Македония
- г) Израел

ТЕСТ – СТОПАНСТВО – ВАРИАНТ 2

1. През 1989 г. се случва значимо за българската икономика събитие. Какво е то?

- а) Приключва социалистическият период в развитието на стопанството.
- б) България се присъединява към ЕС.
- в) Страната ни напуска СССР.
- г) Отменя се правото на частна собственост.

2. Открийте вярното твърдение за българската икономика.

- а) В България липсва свобода на икономическата инициатива.
- б) Държавата е собственик само на няколко компании, определени като стратегически за националната сигурност.
- в) В страната липсват чужди капитали (инвестиции).
- г) Основен пазарен принцип в България е липсата на частна собственост.

3. Групирайте стопанските дейности според водещия фактор за развитието им.

1. Осъществяване на риболов в р. Дунав; 2. Отваряне на нови магазини в Пловдив; 3. Функциониране на завод за микроелектроника в Ботевград; 4. Изграждане на мощности с ВЕИ	
А. Природногеографски фактори	
Б. Научно-технически прогрес	
В. Демографски фактор	
Г. Екологичен фактор	

4. Земеделската земя, която ежегодно участва в сеитбооборота с площите, върху които се отглеждат едногодишни култури, се нарича .....

5. Групирайте дейностите от първичния сектор по географски признак.

1. добив на лечебна кал; 2. добив на бентонит; 3. риболов на хамсия; 4. добив на оловно-цинкова руда; 5. добив на перлит	
А. Родопи:	Б. Черноморско крайбрежие:

6. Съотнесете земеделските култури към регион с традиции в отглеждането им.

а. лозя	1. Казанлъшка котловина
б. зеленчуци	2. Самоковска котловина
в. праскови	3. Горнотракийска низина
г. картофи	4. Сливенска котловина
д. рози	5. Санданско-Петричко поле

7. За кой от посочените подотрасли на животновъдството се отнася следното определение?

Най-традиционният отрасъл, който продължава да разчита изключително на ръчния труд. Най-голям е броят на животните в райони с достатъчно пасища и концентриран фураж – Родопите, Бургаско, Североизточна и Югозападна България.

8. В коя от посочените дейности е налице разположение на преработващи и производствени дейности в близост до суровините?

- а) цветна металургия
- б) нефтохимическо производство
- в) микроелектроника
- г) оръжейно производство

9. Групирайте електроцентралите според екологичния отпечатък, който оставят, и характера на електропроизводство.

ТЕЦ „Варна“, каскада „Белмекен-Сестримо“, ТЕЦ „Бобовдол“, Ветроенергиен парк „Бузлуджа“, Соларен енергиен парк „Караджалово“	
Традиционни енергийни източници	Възобновяеми енергийни източници

10. Кой от изброените етапи НЕ е свързан с черната металургия?

- а) производство на апретура
- б) производство на чугун
- в) производство на стомана
- г) производство на прокат

11. Цветната металургия в България е свързана до голяма степен с медните руди в планината:

- а) Славянка
- б) Беласица
- в) Рила
- г) Средна гора

12. Коя закономерност може да се изведе при териториалното разположение на военната промишленост в България?

- а) Разполага се около южната държавна граница.
- б) Разполага се около столичния град.
- в) Разполага се далеч от държавни граници и в планински територии.
- г) Разполага се в близост до пристанища.

13. Кои полезни изкопаеми са суровини за производството на органични химични продукти?

- а) оловно-цинкови руди
- б) варовици и доломити
- в) природен газ и лигнитни въглища
- г) манганови и хромови руди

14. До коя граница на България има по-голяма концентрация на шивашки предприятия?

- а) Северната граница
- б) Южната граница
- в) Западна граница
- г) Източната граница

15. За кой подотрасъл на хранително-вкусовата промишленост се отнася следното определение?

„Съсредоточен е в главните животновъдни райони на Северна България – особено Южна Добруджа и Централната Дунавска равнина – Добрич, Силистра, Плевен, Левски и др.“

16. Коя особеност се отнася за третичния сектор в България?

- а) Заема най-малкия дял от БВП на страната.
- б) Има решаваща роля за свободното време на съвременния човек.
- в) Вложените инвестиции се възвръщат изключително бавно.
- г) Характеризира се с липсата на териториални контрасти.

17. Запишете кои са ключовите жп възли, отбелязани на картосхемата.

- 1. ....
- 2. ....
- 3. ....
- 4. ....

18. Кои са автомагистралите в България, кръстени на реки?

- 1. ....
- 2. ....

19. За кой град НЕ е характерна сезонност при използването на легловата база в хотелите?

- а) Банско
- б) Созопол
- в) Добринище
- г) София

20. Кой вид туризъм НЕ е част от групата на алтернативните форми на туризъм?

- а) зимен туризъм
- б) селски туризъм
- в) винен туризъм
- г) екотуризм

ТЕСТ – РАЙОНИ ЗА ПЛАНИРАНЕ – ВАРИАНТ 1

1. Посочете двата района за планиране, които имат териториален излаз на р. Дунав.

1. ....
2. ....

2. Посочете трите държави, с които Югозападният район има граница.

1. ....
2. ....
3. ....

3. Кое твърдение за природноресурсния потенциал на Югозападния район НЕ е вярно?

- а) Плодородните почви в района определят водещото му място в земеделието на България.
- б) Добиват се кафяви въглища, които са основа за електропроизводство в ТЕЦ.
- в) Изградени са големи язовири на реките, извиращи от Рила и Витоша.
- г) Налице е средиземноморско климатично влияние в южните части от долината р. Струма.

4. За кой областен град се отнася характеристиката?

„Той е областен град с 73,6 хил. г. Отстои на 24 km от София. Това му носи определени преимущества и негативи. Градът е център на тежката индустрия, развитието на услугите не е високо, едноименната котловина има тежки екологични проблеми.“

5. В коя двойка град – традиционно производство е допуснато несъответствие?

- а) Сандански – вино
- б) Своге – шоколад
- в) Благоевград – пиво
- г) Трън – хляб

6. Групирайте природните ресурси от първичния сектор по териториален признак.

1. обширни площи с плодородни почви;
2. множество минерални извори;
3. находища на оловно-цинкови руди;
4. големи запаси от хидроенергия;
5. 1/5 от строителната дървесина

А. Родопи:	Б. Горнотракийска низина:

7. В кои градове има заводи за производство на оръжия и боеприпаси?

- а) Харманли и Пазарджик
- б) Сопот и Панагюрище
- в) Асеновград и Доспат
- г) Крумовград и Мерицлери

8. Отбележете вярното твърдение за Южния централен район.

- а) През него преминават 3 автомагистрала.
- б) Всички области в района са свързани чрез железопътна мрежа.
- в) Минералните извори в Долна баня и Павел баня благоприятстват балнеоложкия туризъм.
- г) Археологическите комплекси в Перперикон, Татул и Старосел развиват познавателния туризъм.

9. Попълнете името на областния град.

..... е главното източнородопско селище и областен център. През последните десетилетия е силно засегнато от емиграцията.

10. Кое от следните твърдения НЕ свързвате с природната среда на Югоизточния район?

- а) широк излаз на Черно море
- б) проявен низинен релеф
- в) изобилие от плодородни почви
- г) обширни иглолистни гори

11. Групирайте стопанските дейности по териториален признак.

1. биволовство; 2. биологично животновъдство; 3. отглеждане на праскови; 4. отглеждане на ориз	
А. Сливенско	
Б. Стралджанско	
В. Старозагорско	
Г. Източна Стара планина	

12. Попълнете името на областния град.

..... е четвъртият по брой на население-то областен град у нас. Стопанството разчита на нефтопреработване, машиностроене и хранително-вкусова промишленост, както и на туризма.

19. Надпишете отбелязаните областните градове (○) и основните жп възли (△) в Северозападния район.

13. Посочете кое твърдение НЕ се отнася за природната среда на Североизточния район.

- а) Богат е на води.
- б) Релефът е равнинно-хълмист.
- в) Черноземните почви имат значителен дял.
- г) Сред горските ресурси преобладават широколистните гори.

14. Каква енергийна мощност е изградена край н. Калиакра?

- а) приливно-отливна електроцентрала
- б) соларна електроцентрала
- в) вятърна електроцентрала
- г) водна електроцентрала

15. Запишете имената на двете автомагистрала в Североизточния район, които преминават през района.

.....

16. Кое от изброените полезни изкопаеми е с големи находища в Северния централен район?

- а) мрамори
- б) каолин
- в) флуорит
- г) оловно-цинкови руди

17. Попълнете името на областния град.

..... е едно от най-големите селища в Предбалкана. Разположен е на протежение от няколко километра по р. Янтра. По традиция тук са силно развити текстилната и дървообработващата промишленост, както и машиностроенето. Наблизо е етнографският комплекс „Етър“. От голямо значение за града са жп линия за Царева ливада и проходът Шипка.

18. Кой град в Северния централен регион е най-важен железопътен възел за цяла Северна България?

- а) Силистра
- б) Горна Оряховица
- в) Велико Търново
- г) Свищов

- 1 (○) . . . . .
- 2 (○) . . . . .
- 3 (△) . . . . .
- 4 (△) . . . . .

20. Срещу всяка характеристика посочете съответния областен град.

	1. Плевен; 2. Враца; 3. Видин
А. Изходен пункт за много туристически маршрути в Стара планина.	
Б. Покрай града е построен мостът „Нова Европа“.	
В. Център на производство на технически масла.	

ТЕСТ – РАЙОНИ ЗА ПЛАНИРАНЕ – ВАРИАНТ 2

1. Посочете двата района за планиране, които имат териториален излаз на Черно море.

1. ....
2. ....

2. Посочете с изключение на столичния град София кои са другите три областни града в Югозападния район.

1. ....
2. ....
3. ....

3. Кое твърдение за природноресурсния потенциал на Югозападния район е вярно?

- а) В района се добиват железни руди, които са основа за развитието на металургията.
- б) Около половината от пасищата на страната се намират в района.
- в) Близо 3/5 от речните води на страната са съсредоточени в района.
- г) Минералните води благоприятстват развитието на балнеотуризма в Хисаря, Велинград, Вършец и др.

4. За кой областен град се отнася характеристиката?

„Старо селище, известно в миналото с имената Пауталия и Велбъжд. Разположен е в едно от най-северните полета край р. Струма. В града се развиват машиностроене, земеделие, хранително-вкусова промишленост и балнеотуризм.“

5. Коя двойка град – традиционно производство е вярна?

- а) Копривщица – вино
- б) Благоевград – хляб
- в) Драгоман – пиво
- г) Якоруда – шоколад

6. Групирайте природните ресурси от първичния сектор по териториален признак.

1. големи площи с иглолистни гори; 2. дълъг безмразов период; 3. големи запаси от грунтови води; 4. обилни количества снеговалежи; 5. плодородни почви	
А. Родопи:	Б. Горнотракийска низина:

7. В кои градове се произвеждат автомобилни части?

- а) Хисаря, Велинград, Стамболийски
- б) Брезово, Раковски, Лъки
- в) Смолян, Кърджали, Димитровград
- г) Карлово, Септември, Сърница

8. Отбележете грешното твърдение за Южния централен район.

- а) Хранително-вкусовата промишленост се развива на базата на богатата местна суровинна база.
- б) Пловдив и Хасково са центрове на пивоварството.
- в) Дървопреработването е в районите на потребление – Хасково, Пловдив и Димитровград.
- г) Във връзка с добрата осигуреност на района с дървесина се развива целулозно-хартиената промишленост.

9. Попълнете името на областния град.

..... е свързан с близкия курорт Пампорово. Дърводобивът в района е развит, а селището все повече разчита на развитието на туризма.

10. Кое от следните е свързано с природната среда на Югоизточния район?

- а) умереноконтинентален климат
- б) обширни иглолистни гори
- в) лигнитни въглища
- г) ледникови езера

11. Групирайте стопанските дейности по териториален признак.

1. отглеждане на маслодайна роза; 2. отглеждане на памук; 3. биологично животновъдство; 4. лозарство	
А. Бургаско	
Б. Странджа	
В. Казанлъшко	
Г. Старозагорско	

12. Попълнете името на областния град.

..... е един от древните градове у нас. В миналото носи имената Берое, Августа Траяна, Верея и Ески Заара. Център е на богатата земеделска област.

19. Надпишете отбелязаните областните градове (○) и основните жп възли (△) в Северозападния район.

13. Посочете кое твърдение се отнася за природната среда на Североизточния район.

- а) Черните въглища в района нямат стопанско значение.
- б) Девненските карстови извори нямат стопанско значение.
- в) Под 50% от земята са обработваеми.
- г) Лонгозните гори са разпространени в Добруджа.

14. Кои градове образуват една от големите промишлени агломерации в България?

- а) Добрич – Генерал Тошево – Тервел
- б) Варна – Девня – Белослав
- в) Шумен – Каспичан – Плиска
- г) Търговище – Опака – Антоново

15. Запишете имената на двете области в Североизточния район, които нямат излаз на Черно море.

16. Кои промишлености са благоприятствани от находищата на глини и варовици в Северния централен район?

- а) керамична и циментова промишленост
- б) стъklarска и трикотажна промишленост
- в) химическа и целулозно-хартиена промишленост
- г) лека и хранително-вкусова промишленост

17. Попълнете името на областния град.

..... е областен град в Лудогорието. Възникнал е край римския град Абритус, а през средните векове е известен като Хръсград. В него се развиват фармацевтичната, стъklarската и хранително-вкусовата промишленост.

18. Кой от градовете НЯМА пристанище?

- а) Русе
- б) Свищов
- в) Тутракан
- г) Бяла

- 1 (○) . . . . .
- 2 (○) . . . . .
- 3 (△) . . . . .
- 4 (△) . . . . .

20. Отбележете срещу всяка характеристика за кой областен град се отнася.

1. Плевен; 2. Монтана; 3. Ловеч	
А. Областен център е и е разположен на р. Осъм.	
Б. Наследник е на старото тракийско селище Сторгозия.	
В. Носил е имената Кутловица, Фердинанд и Михайловград.	

1. Допълнете.

Абсолютното географско положение включва . . .

.....

2. По силата на кой договор между великите сили след Освобождението България получава територии от Турция и отстъпва на Румъния Южна Добруджа?

- а) Берлинския
- б) Ньойския
- в) Букурещкия
- г) Санстефанския

3. Отбелязаното с цифра 1 на картата ГКПП е:

- а) Капитан Петко войвода
- б) Лесово
- в) Капитан Андреево
- г) Златоград

4. Коя от формите на релефа е образувана в резултат от действието на изветрянето и денудацията?

- а) свлачища по черноморския бряг
- б) ерозионни бразди
- в) каменните реки на Витоша
- г) срутища в планините

5. Коя от двойките вид полезно изкопаемо – находище в България е погрешна?

- а) кафяви въглища – Бобовдол
- б) желязна руда – Крумово
- в) черни въглища – Марбас
- г) злато – Трън

6. Кое от изброените е причина за есенно-зимния максимум на валежите в южните и югоизточните части на страната?

- а) Азорски антициклони
- б) Исландски циклони
- в) Източноевропейски антициклони
- г) Средиземноморски циклони

7. Коя от реките се отнася към Егейската точна област?

- а) Стряма
- б) Осъм
- в) Лом
- г) Ропотамо

8. Кое от езерата е с ледников произход?

- а) Окото
- б) Поморийско
- в) Сребърна
- г) Рабишко

9. Коя група типове почви е характерна за Южна България?

- а) канелени горски, алувиално-ливадни, сиви горски
- б) рендзини, жълтоземни, кафяви горски
- в) черноземни, планинско-ливадни, смолници
- г) сиви горски, канелени, хумусно-карбонатни

10. Кълвач, глухар, орел, сокол са видове птици от:

- а) Евросибирската подобласт
- б) Ирано-Туранската област
- в) Средиземноморската подобласт
- г) друга

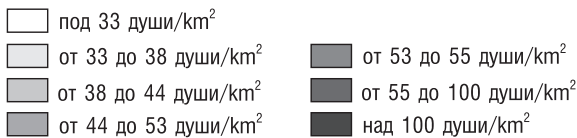
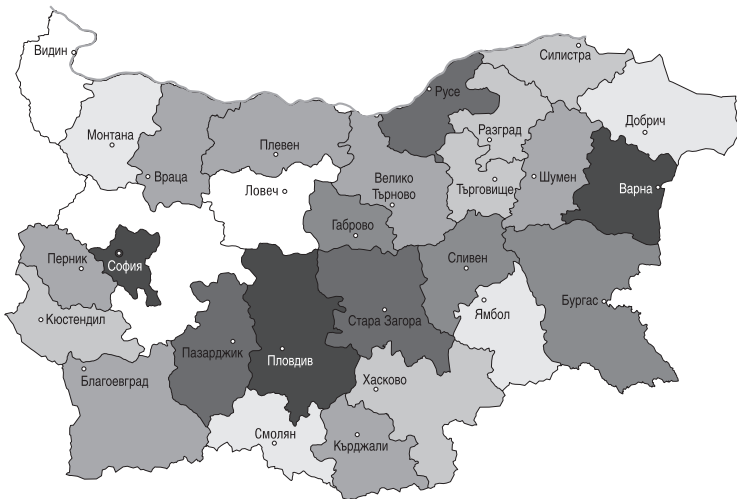
11. Конявска, Земенска планина и Радомирската котловина са част от:

- а) Задбалкански котловини
- б) Краище
- в) Осогово-Беласишка планинска редица
- г) Средногорие

12. За коя природна област се отнася характеристиката?

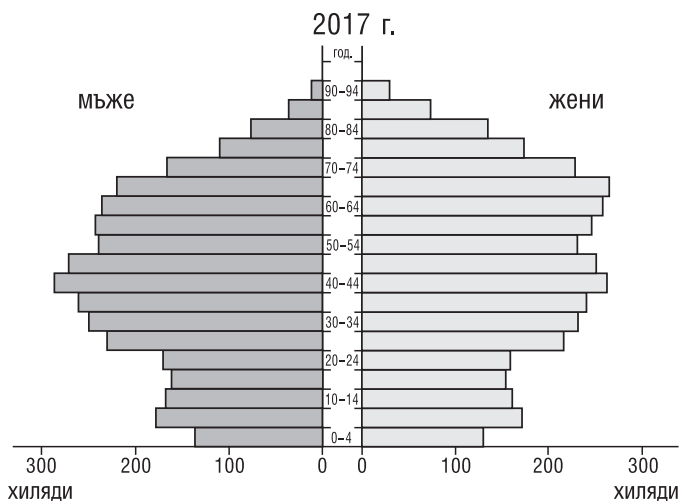
„Има предимно равнинен и низинен релеф, богати запаси на лигнитни въглища, тук е измерена абсолютната максимална температура в страната. Срещат се редки видове като лавровишнята.“

13. Определете по картата три области с голяма средна гъстота на населението.

14. Запишете какво е работна сила.

15. По полово-възрастовата пирамида определете коя възрастова група има най-висок дял в населението и кой преобладава в нея – мъжете или жените.

16. Кой от градовете е възникнал по римско време?

- а) Видин
- б) София
- в) Варна
- г) Стара Загора

17. За коя държавна институция се отнася твърдението?

„Ръководи и осъществява вътрешната и външната политика на страната в съответствие с Конституцията и законите.“

18. Съотнесете характеристиките към стопанския отрасъл, за който се отнасят.

1. Растениевъдство, 2. Химическа промишленост, 3. Хранително-вкусова промишленост, 4. Транспорт

А	Традиционен стопански отрасъл с много подотрасли. Има повсеместно разпространение и до голяма степен сезонен характер в отделните подотрасли.
Б	Основен производител на храни за населението и суровини за преработващата промишленост. Съществува диспропорция в производството и потреблението на продукцията в Северна и Южна България. Броят на заетите намалява. Има силна зависимост от природните условия.
В	Подотраслите му се определят от средата, в която се извършва. Осъществява връзките в страната и със съседни страни. Развива се приоритетно през последните години, като инфраструктурата му се подобрява и разширява.
Г	Отрасълът има недостиг на суровини. Отличава се с разнообразна крайна продукция. Силно замърсява околната среда.

19. Кой от градовете е център на цветната металургия?

- а) Перник
- б) Кърджали
- в) Трявна
- г) Варна

20. За кой район на планиране се отнася характеристиката?

„Отличава се с най-многобройно население и най-висок дял на промишленото производство, обслужването и инвестициите.“

1. Допълнете.

Относителното географско положение включва:

.....
.....

2. По силата на кой договор след Освобождението България отстъпва на Гърция Беломорието, а на Югославия – Западните покрайнини?

- а) Берлински
- б) Ньойски
- в) Букурещки
- г) Санстефански

3. Отбелязаното с цифра 1 на картата ГКПП е:

- а) Златоград
- б) Капитан Андреево
- в) Капитан Петко войвода
- г) Лесово

4. Коя от формите на релефа НЕ е образувана от екзарационните процеси?

- а) карлинги
- б) циркуси
- в) пясъчни коси
- г) моренни хълмове

5. Коя от двойките полезно изкопаемо – находище в България е погрешна?

- а) медна руда – Асарел
- б) оловно-цинкови руди – Бургас
- в) лигнитни въглища – Елховски басейн
- г) нефт – Долни Дъбник

6. Коя е причината за максималните валежи в голяма част от страната през май и юни?

- а) Азорски антициклони
- б) Исландски циклони
- в) Източноевропейски антициклони
- г) Средиземноморски циклони

7. Коя от реките се отнася към Черноморската отточна област?

- а) Вит
- б) Арда
- в) Тополница
- г) Места

8. Кое от езерата е с тектонски произход?

- а) Окото
- б) Поморийско
- в) Сребърна
- г) Рабиша

9. Коя група типове почви е характерна за Северна България?

- а) сиви-горски, алувиално-ливадни, рендзини
- б) рендзини, жълтоземни, кафяви горски
- в) черноземни, планинско-ливадни, смолници
- г) сиви горски, канелени, хумусно-карбонатни

10. Лонгозните гори са характерни за:

- а) Дунавското крайбрежие
- б) устията на черноморските реки
- в) поречието на р. Струма
- г) Източните Родопи

11. Калин, Ангелов връх, Мальовица са върховете в:

- а) Пирин
- б) Стара планина
- в) Родопите
- г) Рила

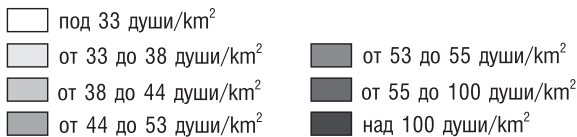
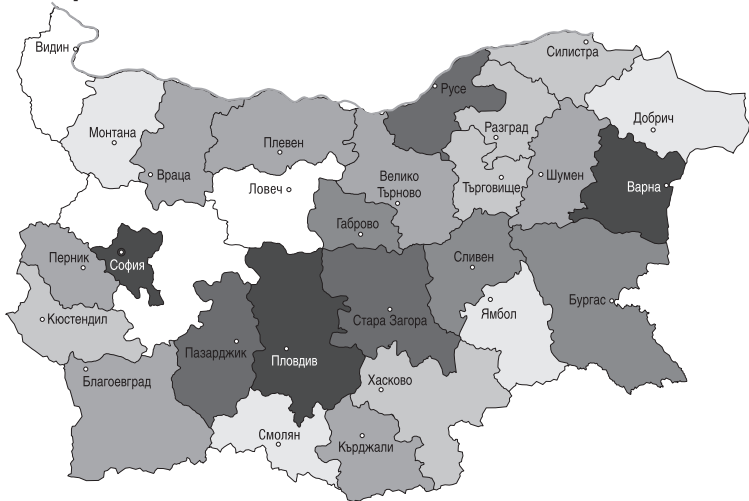
12. За коя природна област се отнася описанието?

„Има високопланински релеф, богата е на горски ресурси и води. Тук е измерена най-ниската средногодишна температура.“

.....

13. Определете по картата три области с малка средна гъстота на населението.

14. Запишете какво е работна сила.

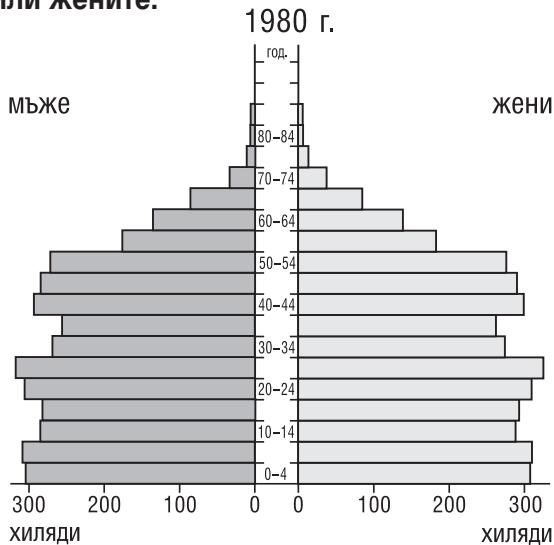
.....

.....

.....

.....

15. По полово-възрастовата пирамида определете коя възрастова група има най-висок дял в населението и кои преобладават в нея – мъжете или жените.

16. Кой от градовете е възникнал по време на елинската колонизация?

- а) Варна
- б) Видин
- в) София
- г) Русе

17. За коя държавна институция се отнася твърдението?

„Защитава правата и законните интереси на гражданите и държавата.“

18. Съотнесете характеристиките към стопанските отрасли, за които се отнасят.

	1. Земеделие; 2. Енергетика; 3. Транспорт; 4. Туризъм
А	Има водещо значение за стопанството. Повишават се приходите от развитието му, както и качеството на услугите, които предлага. Страната ни разполага с разнообразни ресурси за развитието му.
Б	Важен отрасъл на обслужващия сектор. Изисква големи капиталовложения. Социално-икономическите фактори определят териториалното му разположение. Отличава се с разнообразна отраслова структура.
В	Отрасълът има стратегическо значение за страната. Изцяло е зависим от вносни суровини. Търпят се големи загуби при преноса на продукцията.
Г	Осигурява суровини за леката промишленост и ХВП. Участва в износа на страната. Делът му в БВП намалява.

19. Кой от градовете е център на производството на захарни изделия?

- а) Горна Оряховица
- б) Пирдоп
- в) Балчик
- г) Монтана

20. За кой район на планиране се отнася характеристиката?

„Има излаз на море, което позволява внос на суровини за развитие на структуроопределящи отрасли за националното стопанство. Развива се и туризмът.“

.....

ОТГОВОРИ НА ПРИМЕРНИТЕ ТЕСТОВЕ ЗА КОНТРОЛ

ТЕСТ – ВХОДНО РАВНИЩЕ – ВАРИАНТ 1

Въпрос	Отговор	Точки
1	Северна с Република Румъния	2
2	а	1
3	Северна Македония	2
4	б	1
5	а	1
6	б	1
7	Умерено-континентална	2
8	в	1
9	в	1
10	Сапарева баня 102°C	2
11	в	1
12	Краищенско-Средногорска	2
13	в	1
14	Видин	2
15	А – б, Б – а, В – в	3
16	Кметство, община, област	3
17	г	1
18	в	1
19	Русе – Варна	2
20	1. ГКПП Капитан Андреево 2. пл. Пирин 3. Стара планина 4. р. Искър 5. ез. Сребърна 6. Пловдив 7. Видин 8. вр. Ботев 9. Велико Търново 10. Странджа	10

ТЕСТ – ВХОДНО РАВНИЩЕ – ВАРИАНТ 2

Въпрос	Отговор	Точки
1	Източната с Черно море	2
2	г	1
3	Гърция	2
4	а	1
5	б	1
6	б	1
7	Континентално-средиземноморска	2
8	б	1
9	в	1
10	В Рила и Пирин	2
11	г	1
12	Рило-Родопска	3
13	г	1
14	в	1
15	Варна	2
16	А – б, Б – а, В – в	3
17	Кметство, община, област	3
18	б	1
19	тъкани	2
20	1. ГКПП Калотина 2. р. Марица 3. пл. Рила 4. Стара Загора 5. Бургаско ез. 6. вр. Мусала 7. Варна 8. р. Камчия 9. Средна гора 10. Перник	10

Скала за оценяване:
 0 – 9 т. – слаб 2
 10 – 14 т. – среден 3
 15 – 24 т. – добър 4
 25 – 34 т. – мн. добър 5
 35 – 40 т. – отличен 6

Скала за оценяване:
 0 – 9 т. – слаб 2
 10 – 14 т. – среден 3
 15 – 24 т. – добър 4
 25 – 34 т. – мн. добър 5
 35 – 40 т. – отличен 6

ТЕСТ – ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ НА БЪЛГАРИЯ. ПРИРОДНИ КОМПОНЕНТИ – ВАРИАНТ 1

Въпрос	Отговор	Точки
1	а	1
2	г	1
3	Кожух	2
4	б	1
5	а	1
6	б	1
7	Каменна сол	2
8	б	1
9	в	1
10	Егейска отточна област	2
11	б	1
12	Бургаско ез.	1
13	г	1
14	1 – яз. „Студен кладенец“ 2 – яз. „Жребчево“ 3 – яз. „Искър“ 4 – яз. „Пясъчник“	4
15	г	1
16	Ок. 34%	2
17	клек	2
18	Палеоарктична	2
19	Паламуд, сафрид, скумрия	3
20	1 – Сакар 2 – вр. Гоцев връх 3 – нос Емине 4 – р. Вьча 5 – р. Русенски Лом 6 – Мелнишки пирамиди 7 – яз. „Батак“ 8 – Атанасовско езеро 9 – Осогово 10 – ГКПП Лесово	10

Скала за оценяване:
 0 – 9 т. – слаб 2
 10 – 14 т. – среден 3
 15 – 24 т. – добър 4
 25 – 34 т. – мн. добър 5
 35 – 40 т. – отличен 6

ТЕСТ – ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ НА БЪЛГАРИЯ. ПРИРОДНИ КОМПОНЕНТИ – ВАРИАНТ 2

Въпрос	Отговор	Точки
1	в	1
2	в	1
3	Стобски скални пирамиди	2
4	г	1
5	б	1
6	б	1
7	флуорит	2
8	670 мм	1
9	б	1
10	Черноморска отточна област	2
11	в	1
12	Варненско ез.	2
13	в	1
14	1. яз. „Ивайловград“ 2. яз. „Ал. Стамболийски“ 3. яз. „Голям Беглик“ 4. яз. „Огоста“	4
15	б	1
16	Средноевропейската	2
17	люляк	2
18	Евросибирска и Средиземноморска	2
19	Сом, бяла риба, мряна	3
20	1 – Странджа 2 – вр. Ком 3 – Маслен нос 4 – Витоша 5 – р. Вит 6 – р. Сазлийка 7 – яз. „Тракиец“ 8 – Мандренско езеро 9 – вр. Богдан 10 – ГКПП Йовково	10

Скала за оценяване:
 0 – 9 т. – слаб 2
 10 – 14 т. – среден 3
 15 – 24 т. – добър 4
 25 – 34 т. – мн. добър 5
 35 – 40 т. – отличен 6

**ТЕСТ – ПРИРОДНА СРЕДА НА
БЪЛГАРИЯ –
ВАРИАНТ 1**

Въпрос	Отговор	Точки
1	Тимок	2
2	в	1
3	б	1
4	Златишки проход	2
5	№ 2	2
6	б	1
7	Долнобанска	2
8	г	1
9	№ 1	2
10	а	1
11	Милевска пл.	2
12	б	1
13	Предела	2
14	б	1
15	Момина клисура	2
16	г	1
17	в	1
18	Кърджали, Студен кладенец, Ивайлов-град, р. Арда	4
19	б	1
20	1. р. Росица 2. остров Св. Анастасия 3. вр. Руен 4. Природен парк „Врачански Балкан“ 5. планината Люлин 6. р. Вьча 7. Самоковска котловина 8. седловина Предела 9. Манастирски възвишения 10. рид Дъбраш	10

Скала за оценяване:
0 – 9 т. – слаб 2   15 – 24 т. – добър 4
10 – 14 т. – среден 3   25 – 34 т. – мн. добър 5
35 – 40 т. – отличен 6

**ТЕСТ – ПРИРОДНА СРЕДА НА
БЪЛГАРИЯ –
ВАРИАНТ 2**

Въпрос	Отговор	Точки
1	Айдемирска низина	3
2	б	1
3	а	1
4	Проход Вратник	2
5	№ 2	2
6	г	1
7	Сливенска котловина	2
8	б	1
9	Силкосия	2
10	б	1
11	Самоковска	2
12	г	1
13	Парилска	2
14	б	1
15	мрамори	2
16	в	1
17	б	1
18	Крумовица	3
19	б	1
20	1. р. Тополница 2. остров Белене 3. вр. Гоцев връх 4. Природен парк „Сините камъни“ 5. планина Сакар 6. Маслен нос 7. Проход Витиня 8. Чирпански височини 9. рид Мъгленик 10. яз. „Ал. Стамболийски“	10

Скала за оценяване:
0 – 9 т. – слаб 2   15 – 24 т. – добър 4
10 – 14 т. – среден 3   25 – 34 т. – мн. добър 5
35 – 40 т. – отличен 6

**ТЕСТ – НАСЕЛЕНИЕ, СЕЛИЩА,
АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНО
ДЕЛЕНИЕ – ВАРИАНТ 1**

Въпрос	Отговор	Точки
1	б	1
2	Природни, социално-икономически, демографски...	3
3	г	1
4	в	1
5	в	1
6	а	1
7	б	1
8	Източни Родопи, Кюстендилско, Трънско, Краище	4
9	в	1
10	г	1
11	София – Перник, Варна – Девня – Провадия, Пловдив – Стамболийски – Пазарджик, Велико Търново – Горна Оряховица – Лясковец	4
12	в	1
13	г	1
14	г	1
15	б	1
16	Айдемир, Селановци, Цалапица	3
17	а	1
18	б	1
19	а	1
20	Северозападна	1

Скала за оценяване:
 0 – 7 т. – слаб 2   12 – 18 т. – добър 4
 8 – 11 т. – среден 3   19 – 26 т. – мн. добър 5
    27 – 30 т. – отличен 6

**ТЕСТ – НАСЕЛЕНИЕ, СЕЛИЩА,
АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРИТОРИАЛНО
ДЕЛЕНИЕ – ВАРИАНТ 2**

Въпрос	Отговор	Точки
1	б	1
2	Природни, политически, икономически	3
3	б	1
4	б	1
5	в	1
6	а	1
7	г	1
8	а	1
9	б	1
10	Географско положение, надморска височина, период на възникване, външен облик	4
11	б	1
12	Сложен социален, икономически, демографски процес, свързан с концентрация на населението, производствени и непроизводствени дейности в градовете, както и с разпространението на градския начин на живот.	4
13	в	1
14	в	1
15	в	1
16	Влошена екологична обстановка, недостиг на жилища, трудности в транспортното обслужване	3
17	б	1
18	в	1
19	б	1
20	в	1

Скала за оценяване:
 12 – 18 т. – добър 4
 0 – 7 т. – слаб 2   19 – 26 т. – мн. добър 5
 8 – 11 т. – среден 3   27 – 30 т. – отличен 6

ТЕСТ – СТОПАНСТВО – ВАРИАНТ 1

Въпрос	Отговор	Точки
1	в	1
2	б	1
3	А – 2, Б – 1, В – 4, Г – 3	4
4	Използвана земеделска площ	2
5	Родопи: добив на иглолистна дървесина, лов, развъждане на пъстърва; Черноморско крайбрежие: отглеждане на миди, солодобив	5
6	А – 3, Б – 5, В – 4, Г – 2, Д – 1	5
7	говедовъдство	2
8	б	1
9	ТЕИ – ТЕЦ „Марица изток 2“, АЕЦ „Козлодуй“; ВЕИ – Баташки водносилков път, Ветроенергиен парк „Калиакра“, Централа за биогаз в с. Труд	5
10	г	1
11	в	1
12	г	1
13	б	1
14	а	1
15	Консервна промишленост	2
16	в	1
17	1. при Горна Оряховица, 2. при Мездра, 3. при Пловдив, 4. при Карнобат	4
18	„Хемус“ и „Люлин“	2
19	в	1
20	а	1

Скала за оценяване:
 0 – 10 т. – слаб 2
 11 – 15 т. – среден 3
 16 – 26 т. – добър 4
 27 – 36 т. – мн. добър 5
 37 – 42 т. – отличен 6

ТЕСТ – СТОПАНСТВО – ВАРИАНТ 2

Въпрос	Отговор	Точки
1	а	1
2	б	1
3	А – 1, Б – 3, В – 2, Г – 4	4
4	Обработваема земя	2
5	А. Родопи – 2, 4, 5 Б. Черноморско крайбрежие – 1, 3	5
6	А – 5, Б – 3, В – 4, Г – 2, Д – 1	5
7	овцевъдство	2
8	а	1
9	ТЕИ – ТЕЦ „Варна“, ТЕЦ „Бобовдол“; ВЕИ – каскада „Белмекен-Сестримо“, Ветроенергиен парк „Бузлуджа“, Соларен енергиен парк „Караджалово“	5
10	а	1
11	г	1
12	в	1
13	в	1
14	б	1
15	Месна промишленост	2
16	б	1
17	1 при Стара Загора, 2 при Каспичан, 3 при Левски, 4 – при Карлово	4
18	Струма и Марица	2
19	г	1
20	а	1

Скала за оценяване:
 0 – 10 т. – слаб 2
 11 – 15 т. – среден 3
 16 – 26 т. – добър 4
 27 – 36 т. – мн. добър 5
 37 – 42 т. – отличен 6

**ТЕСТ – РАЙОНИ ЗА ПЛАНИРАНЕ –
ВАРИАНТ 1**

Въпрос	Отговор	Точки
1	Северозападен район и Северен централен район	2
2	Сърбия, Северна Македония, Гърция	3
3	а	1
4	Перник	2
5	г	1
6	А – 2, 3, 4, 5; Б – 1	5
7	б	1
8	г	1
9	Кърджали	2
10	г	1
11	А – 3, Б – 1, В – 4, Г – 2	4
12	Бургас	2
13	а	1
14	в	1
15	„Хемус“, „Черно море“	2
16	в	1
17	Габрово	2
18	б	1
19	Монтана, Ловеч, Бойчиновци, Мездра	4
20	А – 2, Б – 3, В – 1	3

Скала за оценяване:
 0 – 9 т. – слаб 2
 10 – 14 т. – среден 3
 15 – 24 т. – добър 4
 25 – 34 т. – мн. добър 5
 35 – 40 т. – отличен 6

**ТЕСТ – РАЙОНИ ЗА ПЛАНИРАНЕ –
ВАРИАНТ 2**

Въпрос	Отговор	Точки
1	Североизточен район и Югоизточен район	2
2	Благоевград, Перник, Кюстендил	3
3	б	1
4	Кюстендил	2
5	б	1
6	А – 1, 4, 5; Б – 2, 3	5
7	в	1
8	в	1
9	Смолян	2
10	в	1
11	А – 4, Б – 3, В – 1, Г – 2	4
12	Стара Загора	2
13	а	1
14	б	1
15	Шумен, Търговище	2
16	а	1
17	Разград	2
18	г	1
19	Враца, Видин, Левски, Брусарци	4
20	А – 3, Б – 1, В – 2	3

Скала за оценяване:
 0 – 9 т. – слаб 2
 10 – 14 т. – среден 3
 15 – 24 т. – добър 4
 25 – 34 т. – мн. добър 5
 35 – 40 т. – отличен 6

**ТЕСТ – ИЗХОДНО РАВНИЩЕ –
ВАРИАНТ 1**

Въпрос	Отговор	Точки
1	Астрономическо, природно	2
2	в	1
3	г	2
4	в	1
5	в	1
6	г	1
7	а	1
8	а	1
9	б	1
10	а	1
11	б	1
12	Тракийско-Странджанска област	2
13	София-град, Пловдив, Варна	3
14	Включва лица на 15 и повече години, които влагат или предлагат своя труд за производство на стоки и услуги (включва заети и безработни лица).	3
15	Трудоспособна възраст, жени	4
16	а	1
17	Министерски съвет	2
18	1 – Б, 2 – Г, 3 – А, 4 – В	4
19	б	1
20	Югозападен район	2

Скала за оценяване:
 0 – 8 т. – слаб 2
 9 – 13 т. – среден 3
 14 – 21 т. – добър 4
 22 – 29 т. – мн. добър 5
 30 – 35 т. – отличен 6

**ТЕСТ – ИЗХОДНО РАВНИЩЕ –
ВАРИАНТ 2**

Въпрос	Отговор	Точки
1	Политическо, икономогеографско	2
2	б	1
3	г	2
4	в	1
5	б	1
6	б	1
7	а	1
8	г	1
9	а	1
10	б	1
11	г	1
12	Рило-Родопска област	2
13	Видин, Ловеч, Смолян	3
14	Включва лица на 15 и повече години, които влагат или предлагат своя труд за производство на стоки и услуги (включва заети и безработни лица).	3
15	подтрудоспособна възраст, жени	4
16	а	1
17	Съдебна власт	2
18	1 – Г, 2 – В, 3 – Б, 4 – А	4
19	а	1
20	Югоизточен район	2

Скала за оценяване:
 0 – 8 т. – слаб 2
 9 – 13 т. – среден 3
 14 – 21 т. – добър 4
 22 – 29 т. – мн. добър 5
 30 – 35 т. – отличен 6

ПРИЛОЖЕНИЕ

УЧЕБНА ПРОГРАМА ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА ЗА X КЛАС

(Общообразователна подготовка)

КРАТКО ПРЕДСТАВЯНЕ НА УЧЕБНАТА ПРОГРАМА

Обучението по география и икономика в X клас е насочено към придобиване на ключови компетентности чрез овладяване на знания, умения и отношения, свързани с територия, най-близко свързана с живота на ученика – родната страна.

ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ЗА ПОСТИГАНЕ НА ОБЩООБРАЗОВАТЕЛНА ПОДГОТОВКА В КРАЯ НА КЛАСА

Области на компетентности	Знания, умения и отношения
География на България	Оценява географското положение и границите на България. Характеризира природните компоненти, природните области в България и оценява техните ресурси. Оценява демографската ситуация в България по основни демографски показатели. Характеризира типове селища в България. Коментира държавното устройство и управление в България. Характеризира стопанството в България. Характеризира районите за планиране в България по алгоритъм.
Географска информация	Идентифицира и локализира географски обекти по карта. Интерпретира географска и икономическа информация от различни източници. Генерира и представя географска информация в различни форми.

УЧЕБНО СЪДЪРЖАНИЕ

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
1. Тема ГЕОГРАФСКО ПОЛОЖЕНИЕ И ГРАНИЦИ НА БЪЛГАРИЯ 1.1. Географско положение, граници и големина	Познава видовете географско положение. Определя географското положение на България и мястото ѝ на Балканите, в Европа и света. Разкрива влиянието на географското положение за формиране на природните особености на България и проявлението на една от основните географски закономерности – зоналността. Проследява промените в териториалния обхват на България след 1878 година. Характеризира държавните граници по алгоритъм с помощта на географска карта. Оценява стопанското значение на държавните граници. Интерпретира информация за географското положение и границите на България от различни източници. Представя особеностите на държавните граници върху контурна карта.	абсолютно географско положение, относително географско положение
2. Тема ПРИРОДНА СРЕДА НА БЪЛГАРИЯ. ПРИРОДНИ КОМПОНЕНТИ 2.1. Релеф	Характеризира специфичните особености на релефа: произход, надморска височина, морфоструктури (Мизийска плоча, Балканиди, Краищици, Рило-Родопска), ендегенни релефообразуващи процеси; екзогенни релефообразуващи процеси (денудация, ерозия, абразия, екзарация, окарствяване, дефлация) и типични форми на релефа, образувани от тях (свлячища, речни тераси, меандри, каньоновидни долини; клиф, приборни ниши (подмоли); плажове, пясъчни коси; циркус, коритовидна долина, повърхностен карст (кари), подземен карст – пещери; скални гъби, лъсови плата); особености в териториалното разпределение на формите на релефа. Оценява релефа в България като фактор за стопанско развитие. Интерпретира информация за релефа от различни източници на информация.	

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
2.2. Региони – Азия, Северна и Южна Америка, Африка и Австралия и Океания	<p>Характеризира специфичните особености на полезните изкопаеми: видове, произход, закономерности в териториалното разпределение, находища.</p> <p>Представя находища на полезни изкопаеми върху контурна карта.</p> <p>Интерпретира информация за полезни изкопаеми от различни източници на информация.</p> <p>Оценява полезните изкопаеми в България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира проблеми, свързани с добива на полезни изкопаеми в контекста на устойчивото развитие.</p>	
2.3. Климат	<p>Характеризира специфичните особености на климата: фактори, елементи, климатични области.</p> <p>Разпознава климатична област по климатограма.</p> <p>Оценява климата в България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира неблагоприятни климатични явления и екологични проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за климата от различни източници на информация.</p>	<p>Исландски циклон</p> <p>Азорски антициклон</p> <p>Средиземноморски циклон</p> <p>Източноевропейски антициклон</p>
2.4. Води	<p>Характеризира специфичните особености на водите: главен вододел, отточни области, подземни и повърхностни води.</p> <p>Характеризира с помощта на карта и хидрограма представителни реки (Огоста, Вит, Осъм, Янтра, Камчия, Велека, Арда, Марица, Искър, Струма, Места, Тунджа).</p> <p>Представя върху контурна карта представителни реки (Огоста, Вит, Осъм, Янтра, Русенски Лом, Камчия, Ропотамо, Велека, Резовска, Арда, Вьча, Тополница, Стряма, Марица, Искър, Струма, Места, Тунджа) и язовири („Кърджали“, „Студен кладенец“, „Ивайловград“, „Доспат“, „Батак“, „Александър Стамболийски“, „Копринка“, „Жребчево“, „Искър“).</p> <p>Разпознава река по карта и я съотнася към хидрограма.</p> <p>Оценява водите в България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира проблеми, свързани с водите в контекста на устойчивото развитие.</p> <p>Интерпретира информация за водите от различни източници.</p>	
2.5. Почви, растителност и животински свят	<p>Характеризира специфичните особености на почвите: фактори на почвообразуването, типове почви – черноземни (chernozems), сиви горски (лесивирани, luvisols), канелени горски (метаморфни, cambisols), смолници (vertisols), кафяви горски (метаморфни, cambisols), планинско-ливадни (umbrosols), алувиално-ливадни (наносни, fluvisols), хумусно-карбонатни (laptosols, gendzic), жълтоземни (aliosols); закономерности в териториалното им разпространение.</p> <p>Характеризира специфичните особености на растителността и животинския свят.</p> <p>Оценява почвите, растителността и животинския свят в България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Коментира проблеми, свързани с почвите, растителността и животинския свят в контекста на устойчивото развитие.</p> <p>Интерпретира информация за почви, растителност и животински свят от различни източници на информация.</p>	<p>Северноевропейска флористична област,</p> <p>Палеоарктична фаунистична област</p> <p>(Европейско-сибирска и Средиземноморска подобласт),</p> <p>Ирано-Туранска фаунистична област</p>
3. Тема ПРИРОДНА СРЕДА НА БЪЛГАРИЯ 3.1. Дунавска равнина	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Дунавската равнина: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта.</p>	<p>Природен парк „Русенски Лом“</p> <p>Природен парк „Шуменско плато“</p>

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
3.2. Старопланинска област	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Старопланинската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта.</p>	<p>морфохидрографска скица</p> <p>Природен парк „Врачански Балкан“</p>
3.3. – 3.5. Краищенско-Средногорска област 3.3. Задбалкански котловини	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Задбалканските котловини: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p>	
3.4. Краище	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Краището: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в Краището.</p>	<p>поддържан резерват „Острица“</p>
3.5. Средногорие	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Средногорието: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в Средногорието.</p>	
3.6. Тракийско-Странджанска област	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Тракийско-Странджанската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта.</p> <p>Сравнява Дунавската равнина и Горнотракийската низина.</p>	<p>резерват „Силкосия“</p>
3.7. - 3.9. Рило-Родопска област	<p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Рило-Родопската област: географско положение и граници, морфохидрографски особености, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта.</p> <p>Сравнява Рила и Пирин.</p>	

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
3.10. Българско черноморско крайбрежие. Черно море	<p>Характеризира Черно море.</p> <p>Характеризира по картографски и графични изображения особености на Българското черноморско крайбрежие: географско положение и граници, релеф, полезни изкопаеми, климат, води, почви, растителност и животински свят, подялба.</p> <p>Оценява природноресурсния потенциал на областта.</p> <p>Коментира проблеми в контекста на идеята за устойчивото развитие; неблагоприятни природни явления.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата защитени територии в областта.</p>	Природен парк „Златни пясъци“ резерват „Ропотамо“
4. Тема НАСЕЛЕНИЕ НА БЪЛГАРИЯ 4.1. Брой, разпределение и движение на населението	<p>Оценява демографската ситуация в България по брой, средна гъстота, териториално разпределение и движение (естествено и механично) на населението.</p> <p>Интерпретира информация за населението от различни източници.</p> <p>Изразява мнение за типични демографски проблеми в България (намаляване на броя на населението, отрицателен естествен прираст, външни миграции).</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	детска смъртност
4.2. Структура на населението	<p>Оценява демографската ситуация в България по показател структура на населението (етническа, религиозна, полова, възрастова, образователна, местоживеене и заетост).</p> <p>Интерпретира информация за населението от различни източници.</p> <p>Изработва (вкл. чрез използване на ИКТ) полого-възрастова пирамида.</p> <p>Обяснява демографската политика в България.</p> <p>Оценява демографския потенциал на България като фактор за стопанско развитие.</p> <p>Дискутира демографски и социални проблеми, свързани със структурата на населението (демографско остаряване, обезлюдяване, безработица).</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p> <p>Изказва мнение по въпроси за етническа и религиозна толерантност.</p>	работна сила трудова ресурси
5. Тема СЕЛИЩА	<p>Характеризира типовете селища в България.</p> <p>Познава класификацията на градовете в България по различни признаци: възникване – тракийски, гръцки, римски; брой на жителите – големи, средни, малки; функции – транспортни, туристически.</p> <p>Обяснява особености на урбанизацията в България и нейната пространствена структура.</p> <p>Коментира типични проблеми на селищата в България.</p> <p>Предлага начини за решаването на проблемите.</p> <p>Интерпретира информация за селища от различни източници.</p> <p>Представя изучени градове в България върху контурна карта.</p>	селищна мрежа
6. Тема ДЪРЖАВНО УСТРОЙСТВО И УПРАВЛЕНИЕ	<p>Обяснява държавното устройство на България.</p> <p>Разграничава органите на държавната власт и техните функции.</p> <p>Характеризира административно-териториалното деление на България.</p> <p>Представя областните центрове върху контурна карта.</p> <p>Аргументира мнение за ролята на държавната власт от позицията на бъдещ гласоподавател.</p>	
7. Тема СТОПАНСТВО 7.1. Национално стопанство	<p>Характеризира съвременното национално стопанство: същност, особености, структура.</p> <p>Обяснява влиянието на факторите (природни, демографски, социално-икономически, научно-технически, екологичен) за формиране на съвременната структура на националното стопанство.</p> <p>Анализира съвременното състояние на стопанството по показателите БВП и БНД.</p> <p>Интерпретира информация за националното стопанство от различни източници.</p>	

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
7.2. Първичен сектор – обща характеристика	<p>Характеризира първичния сектор в България (същност, значение, фактори за развитие и териториално разположение, структура) по алгоритъм.</p> <p>Характеризира отрасъл земеделие (значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура и проблеми) по алгоритъм.</p> <p>Характеризира отраслите добив на полезни изкопаеми, дърводобив, лов, риболов: значение и проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за първичния сектор от различни източници.</p>	<p>обработваема земя</p> <p>използвана земеделска площ</p> <p>агротехнически мероприятия</p>
7.3. Растениевъдство	<p>Характеризира растениевъдството по алгоритъм: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура (зърнени култури – пшеница, царевица, ориз; технически култури – слънчоглед, тютюн, маслодайна роза; зеленчукопроизводство – домати, пипер, картофи; лозарство; овощарство – ябълки, кайсии, праскови, череши, сливи) и проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за растениевъдството от различни източници.</p> <p>Представя териториалната структура на растениевъдството върху контурна карта.</p> <p>Аргументира мнение за типични проблеми на отрасъла.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p>	
7.4. Животновъдство	<p>Характеризира животновъдството по алгоритъм: значение, особености, фактори за развитие и териториално разположение, структура (говедовъдство, овцевъдство, свиневъдство, птицевъдство) и проблеми.</p> <p>Интерпретира информация за животновъдството от различни източници.</p> <p>Коментира типични проблеми на животновъдството в България.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p> <p>Решава географски казуси, свързани с проблемите на растениевъдството и/или животновъдството.</p>	
7.5. Вториичен сектор. Енергетика	<p>Характеризира вторичния сектор: същност, значение, фактори за развитие и териториално разположение, структура (енергетика, металургия, машиностроене, химическа промишленост, лека промишленост, хранително-вкусова промишленост) по алгоритъм.</p> <p>Характеризира отрасъл енергетика по алгоритъм.</p> <p>Обосновава териториалното разположение на видовете електроцентрали – ТЕЦ, ВЕЦ, АЕЦ.</p> <p>Интерпретира информация за енергетиката от различни източници.</p> <p>Представя териториалното разположение на електроцентрали в България върху контурна карта.</p> <p>Изразява мнение за типични проблеми на енергетиката.</p> <p>Предлага начини за решаването на проблемите в енергетиката.</p>	<p>топлофикационни</p> <p>электроцентрали</p> <p>кондензационни</p> <p>электроцентрали</p> <p>электропреносна</p> <p>мрежа на България</p> <p>производствен</p> <p>процес</p>
7.6. Металургия и машиностроене	<p>Характеризира отраслите металургия (черна и цветна) и машиностроене (транспортно, електронно и електротехническо, земеделско) по алгоритъм.</p> <p>Интерпретира информация за отраслите от различни източници.</p> <p>Представя центрове на металургията и машиностроенето върху контурна карта.</p> <p>Дискутира типични проблеми на металургията и машиностроенето в България.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите в металургията и машиностроенето.</p>	
7.7. Химическа промишленост	<p>Характеризира химическата промишленост (производство на органични продукти – нефтохимия, производство на химични влакна; производство на неорганични продукти – минерални торове, соди, киселини); фармацевтична, парфюмерийно-козметична промишленост) по алгоритъм.</p> <p>Интерпретира информация за отрасъла от различни източници.</p> <p>Представя центрове на химическата промишленост върху контурна карта.</p> <p>Изразява мнение за типични проблеми на химическата промишленост.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите в химическата промишленост.</p>	

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
7.8. Лека промишленост	<p>Характеризира леката промишленост: значение, фактори, структура.</p> <p>Характеризира текстилната промишленост по алгоритъм.</p> <p>Характеризира килимарството, кожаро-кожухарската, обувната, трикотажната и шивашката промишленост: значение и центрове.</p> <p>Интерпретира информация за леката промишленост от различни източници.</p> <p>Представя центрове на леката промишленост върху контурна карта.</p> <p>Изразява мнение за типични проблеми на леката промишленост.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите в леката промишленост.</p>	
7.9. Хранително-вкусова промишленост	<p>Характеризира отраслите на хранително-вкусовата промишленост: значение, фактори за териториално разположение, центрове.</p> <p>Интерпретира информация за хранително-вкусовата промишленост от различни източници.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата центрове на хранително-вкусовата промишленост.</p> <p>Представя центрове на хранително-вкусовата промишленост върху контурна карта.</p> <p>Изразява мнение за типични проблеми на хранително-вкусовата промишленост</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите.</p> <p>Решава географски казуси, свързани с проблемите на вторичния сектор.</p>	
7.10. Третичен сектор. Транспорт	<p>Характеризира третичния сектор в България (същност, значение, фактори, структура) по алгоритъм.</p> <p>Характеризира отрасъл транспорт по алгоритъм.</p> <p>Интерпретира информация за транспорта от различни източници.</p> <p>Локализира (назовава и посочва) на картата автомагистрала, основни железопътни направления, пристанища, летища.</p> <p>Представя основните автомагистрала и железопътни направления върху контурна карта.</p> <p>Изразява мнение за типични проблеми на транспорта.</p> <p>Предлага начини за решаване на проблемите в транспорта.</p>	
7.11. Туризъм	<p>Характеризира отрасъл туризъм по алгоритъм.</p> <p>Интерпретира информация за отрасъл туризъм от различни източници.</p> <p>Коментира съвременното състояние на туризма в България.</p> <p>Представя природни и антропогенни туристически обекти върху контурна карта.</p> <p>Представя туристически маршрути в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. и с използване на ИКТ.</p> <p>Решава географски казуси, свързани с транспорта и/или туризма в България.</p>	вътрешен туризъм международен туризъм
<p>8. Тема РЕГИОНАЛНА ГЕОГРАФИЯ. РАЙОНИ ЗА ПЛАНИРАНЕ</p> <p>8.1. – 8.4. Югозападен район</p>	<p>Дефинира район за планиране.</p> <p>Локализира (посочва, назовава) на картата райони за планиране.</p> <p>Познава алгоритъм за характеризиране на район: оценява географското положение, природноресурсния и демографския потенциал, анализира съвременното състояние на стопанството в района, назовава административните области в района и проблеми.</p> <p>Характеризира Югозападния район по алгоритъм.</p> <p>Характеризира областните центрове: Благоевград, Кюстендил, Перник, София.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p>	

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
8.5 – 8.8. Южен централен район	<p>Характеризира Южния централен район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Пазарджик, Пловдив, Смолян, Хасково, Кърджали.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p>	
8.9. - 8.12. Югоизточен район	<p>Характеризира Югоизточния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Стара Загора, Бургас, Сливен, Ямбол.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p>	
8.13. – 8.16. Североизточен район	<p>Характеризира Североизточния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Варна, Добрич, Шумен, Търговище.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p>	
8.17. – 8.20. Северен централен район	<p>Характеризира Северния централен район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Русе, Разград, Силистра, Габрово, Велико Търново.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p>	
8.21. – 8.23. Северозападен район	<p>Характеризира Северозападния район по алгоритъм.</p> <p>Представя специфичните особености на района в избрани форми: картографски, графични, текстови, вкл. с използване на ИКТ.</p> <p>Характеризира областните центрове: Плевен, Ловеч, Враца, Монтана, Видин.</p> <p>Локализира (посочва и назовава) на картата административните области и областните центрове.</p> <p>Изработва картосхема на транспортна и селищна структура на района.</p>	

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНО ПРОЦЕНТНО РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЗАДЪЛЖИТЕЛНИТЕ УЧЕБНИ ЧАСОВЕ

За нови знания	60%
За упражнения (дейности)	24%
За преговор	6%
За обобщение	4%
За контролни работи	6%

Допълнителни уточнения за конкретния учебен предмет

Необходимо условие за постигане на целите на обучението по география и икономика в X клас е работа с географска карта, анализиране на климатограма, хидрограма, стълбчеста и кръгова диаграма; представяне на географска информация върху контурна карта; изработване на схеми, таблици, постер; съставяне на текст (вкл. отговор на научен въпрос, есе, научно съобщение, публично

изказване) за: природен компонент, природногеографска област, отрасъл от първичния, вторичния и третичния сектор, райони за планиране в България; решаване на казуси, изразяване на мнение по географски въпроси; работа с всички елементи на учебника; участие в интерактивни дейности, използване на електронно базирани информационни източници за търсене, събиране, интерпретиране и представяне на конкретна географска и икономическа информация; използване на ИКТ за създаване и представяне на продукти от изпълнение на конкретна учебна задача; наблюдение в природата и попълване на бланка за наблюдение, изработване на туристически маршрут, анализиране на демографската ситуация в родния край, посещение на ферма/производствено предприятие и изготвяне на научно съобщение за земеделско/промишлено производство, характеристика и представяне в различни форми, вкл. с използване на ИКТ на предприятие в родния край.

СПЕЦИФИЧНИ МЕТОДИ И ФОРМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Съотношение при формиране на срочна оценка:

Текущи оценки (от устни, от писмени, от практически изпитвания)	40%
Оценки от контролни работи	30%
Оценки от други участия (работа в час, изпълнение на домашни работи, работа по групи и др.)	30%

ДЕЙНОСТИ ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА КЛЮЧОВИТЕ КОМПЕТЕНТНОСТИ, КАКТО И МЕЖДУПРЕДМЕТНИ ВРЪЗКИ

Ключови компетентности	Дейности
Компетентности в областта на българския език	Характеризира географски обекти, процеси и явления. Изразява мнение по географски въпроси. Съставя текст (вкл. отговор на научен въпрос, есе, научно съобщение, публично изказване).
Математически компетентности и основни компетентности в природните науки и технологиите	Познава основни понятия, закономерности, процеси и явления. Чете географска карта и анализира различни видове диаграми и други графични изображения. Характеризира географски обекти, процеси и явления и оценява тяхното значение. Дава отговори, основани на доказателства. Изразява мнение по географски въпроси. Попълва бланка при наблюдаване на природни обекти и явления и изработва схеми, таблици и карти.
Дигитална компетентност	Използва електронно базирани информационни източници за търсене, събиране, интерпретиране, представяне и обмен на информация. Създава и представя мултимедийни продукти при изпълнение на конкретна изследователска задача.

Умения за учене	Общува в учебния процес чрез разбиране и създаване на различни мултимедийни съобщения. Упражнява самоконтрол при изпълняване на дидактически и/или комуникативни задачи, както и при учене с цел определяне на собствените силни и слаби страни, на собствения стил на учене. Генерира и интерпретира информация от различни източници. Работа с елементите на учебника. Съставя разширен план.
Социални и граждански компетентности	Изразява мнение, коментира географски въпроси, решава казуси. Разумно действа в различни житейски ситуации. Разбира функциите и отговорностите на институциите, които имат отношение към вземането на решения на локално и национално ниво (вкл. политическата и икономическата роля на ЕС). Познава функциите и отговорностите на личности от местното и националното управление, както и политическите партии и тяхната политика. Проявява интерес и съпричастност при решаване на проблеми на локалната общност.
Инициативност и предприемчивост	Познава наличните възможности за бизнес активности и идентифицира подходящи възможности за личностна и професионална реализация. Проявява способност за съвместна дейност, за работа в екип и инициативност.
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	Посещава защитена местност. Осъзнава необходимостта от опазване на околната среда.

Ключови компетентности	Междупредметни връзки
Компетентности в областта на българския език	Български език и литература: Използва знания и развива умения за работа с различни видове текст, както и умения за създаване на преразказ, план на текст, резюме, съобщение, текст описание, отговор на научен въпрос и публично изказване, свързани с проблеми на природната среда. Използва знания и развива умения за работа с терминологичен речник. Използва библиографска справка.
Умения за общуване на чужди езици	Чужди езици: Ползва знания от текстове с географско съдържание, изучавани по чужд език.
Математическа компетентност и основни компетентности в природните науки и технологиите	Математика: Математическата компетентност включва в различни степени възможностите да се използват математически методи на мислене (логическо и пространствено мислене), което спомага за използването на пространствени ориентири при работа с модели, схеми и диаграми. Преминава от един вид зададена информация към друг вид. Събира, описва и представя данни от различни източници на информация. Разчита и интерпретира информация от графики, таблици или диаграми. Оценява и интерпретира създаден получен резултат и предвижда в определени рамки очакван резултат. Технологии и предприемачество: Изработва скици и чертежи. Планира и реализира проект по зададени критерии. Биология и здравно образование: Познава видовото разнообразие в България. Знае механизма на процеса почвообразуване. Познава видове растителност – дървесна, храстова, тревна. Дефинира същността на понятията „реликти“, „ендемита“, „биосферни резервати“, „защитени територии“, „национални паркове“. Извършва наблюдения на обекти в природата. Химия и опазване на околната среда: Познава основни замърсители на атмосферата и почвите в България. Познава химизма на процеса окарстяване, както и химичните процеси в металургията и химическата промишленост. Физика и астрономия: Характеризира типични за България природни рискове (земетресения); производство и пренос на електроенергия.

Ключови компетентности	Междупредметни връзки
Дигитална компетентност	Информационни технологии: Създава, обработва и съхранява графична, текстова, звукова информация и ги комбинира. Използва компютърни програми за работа с текст, графика, звук, видео, електронни таблици, презентации и тяхното комбиниране. Използва и работи с мултимедийна информация.
Умения за учене	Български език и литература и информационни технологии: Развива основни умения като езикова и дигитална грамотност. Информационни технологии: Развива дигитална грамотност. Развива асоциативна, емоционална, визуална и двигателна памет. Осъзнава слабите страни и оптимално използва силните страни на собствения стил на учене.
Социални и граждански компетентности	История и цивилизации, философия: Историческа обосновка на промените в териториалния обхват на България (Санстефански, Букурещки, Ньойски, Парижки договор; Решение на Берлинския конгрес; Документ за Съединението; Крайовска спогодба). Използва и затвърждава понятията за население, етнос, нация. Използва знания за възникване и развитие на селищата. Използва и задълбочава знания за исторически, политически, религиозни предпоставки за развитието на съвременното стопанство, явления и процеси в обществото, задълбочава разбирането за хронологизъм и холистичност в развитието на системата природа – общество – стопанство. Развива критическо мислене и рационална аргументация. Развива умения за аргументирано вземане на решения, за решаване на проблеми. Развива нагласа за етническа и културна толерантност и диалог. Български език и литература: Умее да изслушва и да сравнява различни гледни точки при участие в диалог и в дискусия, проявява толерантност при оспорване на мнение, различно от своето. Философия: Разбира равенството на гражданите пред закона; гражданска активност. Български език и литература, информационни технологии, технологии и предприемачество: Изгражда умения за работа в екип. Информационни технологии: Познава и спазва правилата за безопасна работа с компютър, уважава правото на интелектуална собственост.
Инициативност и предприемчивост	Биология и здравно образование: Подкрепя дейности, насочени към опазване на околната среда.
Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт	Физическо възпитание и спорт: Знае и прилага мерки за опазване на природата. Биология и здравно образование: Познава същността и значението на устойчивото развитие за човечеството. Прогнозира резултати от въздействия на човека върху природата. Описва и илюстрира с примери биоразнообразието и защитените природни обекти в България.

**КНИГА ЗА УЧИТЕЛЯ
ПО ГЕОГРАФИЯ И ИКОНОМИКА
ЗА 10. КЛАС**

Автори

Валентина Стоянова
проф. д-р Румен Пенин
ас. д-р Димитър Желев

Научен редактор

Елеонора Николова

Редактор

Даниел Христов

Графичен дизайн

Боряна Паскалева

Коректор

Мила Томанова

Предпечатна подготовка

Валентина Иванова
Асен Балкански

Българска. Първо издание, 2019 г.
Формат 60x90/8
Печатни коли 11,5

ISBN 978-954-18-1424-6

Издател

„КЛЕТ БЪЛГАРИЯ“ ООД
1574 София, ул. „Никола Тесла“ № 5, BSR 2, етаж 4
тел.: 02 8061 300
e-mail: administration@bulvest2000.com
www.bulvest.com

